

Využití folklorního tance v pohybových aktivitách dětí předškolního věku

Klára Svobodová

Bakalářská práce
2021/2022

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav školní pedagogiky

Akademický rok: 2021/2022

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení:	Klára Svobodová
Osobní číslo:	H200093
Studijní program:	B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Učitelství pro mateřské školy
Forma studia:	Kombinovaná
Téma práce:	Využití folklórního tance v pohybových aktivitách dětí předškolního věku

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury zaměřené na folklórní tradice v kurikulu mateřské školy.

Vymezení teoretických východisek o folklórním tanci, v kontextu s pohybem dětí předškolního věku.

Zpracování souboru pohybových aktivit s prvky folklórního tance pro děti v mateřské škole.

Realizace a ověření souboru pohybových aktivit ve vybrané mateřské škole.

Evaluace souboru pohybových aktivit a doporučení pro praxi mateřských škol.

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- Brettschneiderová, V., & Kubecová, M. (2018). *Taneční činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe.
- Dvořáková, H. (2011). *Pohybem a hrou rozvíjíme osobnost dítěte: tělesná výchova ve vzdělávacím programu mateřské školy*. Praha: Portál.
- Langhammerová, J. (2017). *České tradice v proměnách času: kroje – zvyky – umění*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- Pavlicová, M. (2012). *Cestami lidového tance: Zdenka Jelínková a česká etnochoreologie*. Brno: Masarykova univerzita.
- Susu, P. (2018). 2. On the Educational Potential of Folk Dance. *Review of Artistic Education*, 15(1), 127-150.

Vedoucí bakalářské práce: **PhDr. Roman Božik, Ph.D.**
Ústav školní pedagogiky

Datum zadání bakalářské práce: **11. října 2021**
Termín odevzdání bakalářské práce: **29. dubna 2022**

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

prof. PaedDr. Adriana Wiegerová, Ph.D.
ředitelka ústavu

Ve Zlíně dne 22. listopadu 2021

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

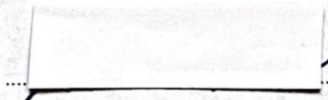
- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval(a) samostatně a použitou literaturu jsem citoval(a).
V případě publikace výsledků budu uveden(a) jako spoluautor.

Ve Zlíně

14.8.2022

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být již nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracovním vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výtisky, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nakazení chybného projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává neúčinné.

(2) Není-li uvedeno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněným zájmem školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídí k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Tématem bakalářské práce je využití folklorního tance v pohybových aktivitách dětí předškolního věku.

Teoretická část obsahuje tři kapitoly, kdy první je zaměřena na pohyb a pohybové činnosti v předškolním vzdělávání. Druhá kapitola se zabývá tancem a tanečními činnostmi a jejich vlivem na děti v předškolním vzdělávání. Zmíněno bude rovněž propojení s Rámcovým vzdělávacím program pro PV. Poslední kapitola popisuje folklor, lidový tanec, kulturní tradice a zvyky a samozřejmě dětský folklor.

Praktická část představí využití folklorního tance v mateřské škole, realizaci zpracovaného souboru tanečních aktivit na folklorní tematiku a doporučení pro praxi. Celý projekt je následně evaluován.

Klíčová slova: folklor, taneční folklor, předškolní věk, lidové zvyky a tradice

ABSTRACT

The topic of the bachelor thesis is the use of folk dance in the physical activities of preschool age children.

The theoretical part contains three chapters, the first of which is focused on movement and physical activities in preschool education. The second chapter deals with dance, dance activities and their impact on children in preschool education. I also mention the connection with the Framework Educational Program for Preschool Education. The last chapter describes folklore, folk dance, cultural traditions and customs and children's folklore.

The practical part will introduce the reader to the use of folk dance in kindergarten, the implementation of a set of dance activities on folklore and recommendations for practice. The whole project is then evaluated.

Key words: folklore, dance folklore, preschool age, folk customs and tradition

Chtěla bych velmi poděkovat svému vedoucímu práce PhDr. Romanu Božíkovi, Ph.D. za vedení při tvorbě mé bakalářské práce, za rady a trpělivost. Dále bych chtěla poděkovat mateřské škole, dětem a kolegyni, se kterými jsem mohla spolupracovat při aplikaci souboru aktivit.

Především bych však poděkování chtěla vyslovit rodině za její podporu, trpělivost a motivaci během tvorby mé práce.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 POHYB A POHYBOVÉ ČINNOSTI V PŘEDŠKOLNÍM VZDĚLÁVÁNÍ	12
1.1 POHYB.....	12
1.1.1 Hra.....	12
1.2 HUDEBNĚ POHYBOVÉ ČINNOSTI.....	13
2 TANEC V PŘEDŠKOLNÍM VZDĚLÁVÁNÍ	14
2.1 TANEČNÍ ČINNOSTI.....	14
2.1.1 Přínosy tanečních činností pro děti předškolního věku.....	15
2.1.2 Taneční činnosti v RVP PV	15
2.2 TANEČNÍ KROKY	16
3 FOLKLOR A LIDOVÉ TANCE	17
3.1 LIDOVÉ PÍSNĚ, ŘÍKADLA	19
3.1.1 Lidová či dětská říkadla	19
3.1.2 Lidové písně	21
3.2 KULTURNÍ TRADICE A ZVYKY.....	22
3.2.1 Velikonoce	22
3.2.2 Máje.....	25
3.2.3 Advent	27
3.2.4 Vánoce.....	28
3.2.5 Masopust	32
3.3 DĚTSKÝ FOLKLOR	34
3.3.1 Dětské soubory.....	36
3.3.2 Dětské kroje	37
II PRAKTICKÁ ČÁST	39
4 SOUBOR FOLKLORNÍCH TANCŮ PRO PŘEDŠKOLNÍ DĚTI.....	40
4.1 CHARAKTERISTIKA DĚTÍ.....	40
4.2 CHARAKTERISTIKA SOUBORU TANCŮ	41
4.3 PRŮBĚH REALIZACE.....	41
4.3.1 Aktivita č. 1: Prší, prší.....	43
4.3.2 Aktivita č. 2: Haj husičky, ze pšenice	45
4.3.3 Aktivita č. 3: Mazurka.....	47
4.3.4 Aktivita č. 4: Přišlo jaro do vsi.....	49
4.3.5 Aktivita č. 5: Cibulenka	50
4.3.6 Aktivita č. 6: Kalamajka	52
4.3.7 Aktivita č. 7: Na Čížečka	53
4.3.8 Aktivita č. 8: Černý Jan.....	54
5 EVALUACE SOUBORU TANEČNÍCH PRVKŮ	56

5.1	SEBEREFLEXE.....	56
5.2	REFLEXE POZORUJÍCÍ UČITELKY	59
5.3	DOPORUČENÍ PRO PRAXI NA ZÁKLADĚ POZOROVÁNÍ	59
ZÁVĚR		62
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....		64
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....		66
SEZNAM OBRÁZKŮ		67
SEZNAM TABULEK.....		68

ÚVOD

Tématem bakalářské práce je využití tance, konkrétně folklorního či lidového, v pohybových aktivitách dětí mateřské školy. Při výběru tématu bakalářské práce byl zvolen folklor především proto, že se mu autorka věnovala od malička a je součástí jejího života a v budoucnu by chtěla dětský soubor či kroužek vést a využít tak poznatků získaných při zpracování bakalářské práce. Spousta dětí se folkloru, lidovým tancům a zvyklostem vyhýbá. Většinou je pro ně hlavním důvodem nemodernost tohoto směru. Folklor a lidový tanec má velký vliv v životě dítěte, ať už na rozvoj pohybových schopností a dovedností, tak i na rozvoj psychické stránky.

Teoretická část je zaměřena v první řadě na pohyb, pohybové činnosti. Klade důraz na skutečnost, jaký význam má pohyb v životě předškolního dítěte, k čemu pohyb přispívá a co pomocí něho rozvíjíme. Představena bude i hra, díky které je pohyb také realizován a je pro dítě velmi důležitý. Jelikož je součástí tance i hudba, budou představeny i hudebně pohybové činnosti, pomocí kterých také dochází ke zkvalitňování pohybu a pohybových dovedností a schopností. Další kapitola se věnuje tanci, tanečním činnostem a jejich přínosům pro předškolní děti. Zmíněno bude i zpracování tanečních činností v RVP PV. Popsány budou rovněž základní taneční kroky, které jsou pro tanec velmi podstatné. A protože je tématem bakalářské práce folklor, poslední kapitola bude zaměřena právě na folklor, lidové tradice a zvyky, lidový tanec a samozřejmě dětské soubory a kroje, které jsou také součástí světa folkloru.

Praktická část popisuje zpracovaný soubor tanečních aktivit realizovaný již ve vybrané mateřské škole. Součástí souboru je osm tanečních aktivit vytvořených na základě věkové kategorie skupiny dětí, se kterými byly aktivity realizovány. Hlavním cílem tohoto souboru bylo představit dětem folklor a lidový tanec zábavnou a zajímavou formou. Pro tvorbu aktivit byly zvoleny typické písně pro folklor, které jsou známé ve folklorních souborech. Na tyto písně byl následně vytvořen tanec, nebo byl původní tanec spojený s danou písní upraven pro věkovou kategorii skupiny dětí, a to tak, aby náročnost tance a tanečních činností vyhovovaly jejich věkovým zdatnostem. Celý soubor byl nakonec evaluován a na základě hodnocení a pozorování upraven pro budoucí realizaci jinými učitelkami.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 POHYB A POHYBOVÉ ČINNOSTI V PŘEDŠKOLNÍM VZDĚLÁVÁNÍ

Kapitola se zaměřuje na pohyb a pohybové činnosti, které se v předškolním věku rozvíjejí. Budou zmíněny též hudebně pohybové činnosti a prospěch jejich brzkého zařazení do edukace dětí předškolního věku.

1.1 Pohyb

Samotný pohyb v předškolním vzdělávání hraje při rozvoji dítěte významnou roli. Pohybem se u dítěte rozvíjí především pohybové dovednosti a schopnosti a dítě jej využívá prakticky ve většině aktivit a činností.

Dle Dvořákové (2011, s. 3) je tedy pohyb jednou ze základních potřeb dítěte, protože si pomocí něj rozvíjí své tělo, ale také jeho prostřednictvím komunikuje se svým okolím, experimentuje s předměty a je pro něj zdrojem poznatků potřebných pro život. Pohyb je tedy důležitý již v předškolním věku, kdy dítě získává mnohé dovednosti a kompetence, které využije v budoucím životě. Bez pohybových činností nelze naplnit jak rámcové, tak dílčí cíle stanovené v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání. Pohyb v předškolním věku je pro děti základním praktickým, činnostním a herním prostředkem, kdy získává potřebné klíčové a dílčí kompetence (dovednosti, postoje a hodnoty) ve všech vzdělávacích oblastech RVP PV.

1.1.1 Hra

Důležitou roli ve vývoji dítěte předškolního věku představuje samozřejmě i hra, při které děti většinou pohyb využívají. Hra dítěti přispívá nejen k rozvoji pohybových dovedností a schopností, ale rozvíjí se při ní i spolupráce ve skupině, představivost a paměť, prosociální chování apod.

V předškolním věku je tedy pohyb realizován především prostřednictvím hry jako důležité aktivity v životě dítěte. Hry jsou podle charakteru obsahu děleny na námětové, konstruktivní a pohybové. Když se zaměříme na hry pohybové, tak podle Mazala (2000, s. 13) jsou „pohybové hry záměrné, uvědoměle organizované pohybové aktivity dvou a více lidí, v prostoru a čase, s předem dobrovolně dohodnutými a bezpodmínečně dodržovanými pravidly“.

Dvořáková (2011, s. 3) také píše o potřebě si uvědomit, že ne každá pohybová aktivita je hra. Je rozdíl mezi pohybovou činností a pohybovou hrou.

1.2 Hudebně pohybové činnosti

V předškolním vzdělávání se hudební výchova označuje termínem hudební činnosti, které se dělí na činnosti pěvecké, poslechové, instrumentální a hudebně pohybové. Tato podkapitola se zaměřuje právě na činnosti hudebně pohybové, protože je při nich využíván také pohyb a jsou využívány i při tanci.

Dvořáková (2011, s. 56) uvádí, že hudebně pohybové činnosti přispívají ke zkvalitňování pohybových dovedností (lokomočních, nelokomočních a manipulačních). Pro procvičování těchto dovedností lze využít rytmus i hudbu, lepší je ale vycházet ze stránky hudební a pomocí pohybu následně hudební vlastnosti vyjadřovat. Oba přístupy se navzájem obohacují a dodávají na kvalitě. Rytmické i taneční činnosti a podněty ovlivňují provedení pohybu, působí na děti jak motivačně, tak je vedou i ke správnému provedení a kvalitě pohybu. V oblibě mají děti hlavně pohyb v rytmu říkadel, písniček a hudby, kdy krátké taneční celky neustále opakují. Dostupná je dlouhá řada zásobníků říkadel a dětských písní, od lidových po současné, které maminky využívají již v kojeneckém či batolecím období dítěte. Hudba je pro děti velkou motivační složkou při provádění pohybu, lze u nich pozorovat lepší kvalitu provedení. Přispívá také k rozvoji schopnosti vnímat hudební vlastnosti jako rytmus, tempo atd., ale cvičí též pohyb a orientaci v prostoru, prostorové změny a útvary, trénuje a rozvíjí pohybovou paměť.

2 TANEC V PŘEDŠKOLNÍM VZDĚLÁVÁNÍ

V rámci předškolního vzdělávání je pohyb realizován i formou tance jako určitého projevu dětí, kdy děti za jeho využití vyjadřují své pocity a emoce, ale také rozvíjejí pohybové dovednosti a schopnosti. Je to určitá zábavná forma pohybu, ke které se děti rády vracejí, pokud je tanec zaujme a osloví. Tanec se většinou pojí s hudbou, ale děti jej zařazují i do svých volných her. V předškolním vzdělávání tedy můžeme vidět jak tanec spontánní, tak tanec jako součást různých činností a aktivit během vzdělávání.

Kubecová (2018, s. 12) ve své knize popisuje tanec jako podstatnou součást hudebního projevu, vyjadřovací prostředek, jehož gramatikou jsou taneční techniky. Tanec má velmi bohatou historii a je dělán na různé druhy podle množství typů členění. Tancem už odedávna lidé projevovali své pocity, emoce, radosti, smutek, považoval se i za určitou formu uctívání (např. gospel). Při nahlédnutí do historie zjistíme, že v průběhu času vznikala řada druhů tance, jako například dvorské renesanční tance, jevištní tance, klasický balet, moderní tance a další. V bakalářské práci bude pozornost věnována především tancům lidovým neboli folklorním, které se tančily i mimo jeviště na venkově a ve městech, kdy se tancovaly většinou pro vlastní potěchu. Lidové tance jako skočná, sousedská, rejdivák, kalamajka, obkročák a další můžeme využít při práci s dětmi předškolního věku, ale pouze některé z velké škály různých druhů. Folklorní tance jsou charakteristické pro konkrétní oblasti svého vzniku – chodské, jihočeské, hanácké, slezské atd. Dále tyto tance dělíme podle kultur, ve kterých vznikly, na orientální, africké a pro naši kulturu typické společenské tance, kde se u nás v minulosti tančil valčík, polka a soubor tanců označovaných jako česká a moravská beseda. V dnešní době už tyto společenské tance prošly určitým vývojem a dělíme je na tance latinskoamerické a standardní.

2.1 Taneční činnosti

Dále Kubecová (2018, s. 9–10) zmiňuje taneční činnosti u dětí předškolního věku, kdy jsou brány jako forma neverbálního projevu dětí. Pocity a emoce, které potřebuje dítě vyjádřit, mu taneční činnosti poskytují. Dítě díky nim může zábavnou a hravou formou vyjádřit to, co prozatím nedokáže vyjádřit verbálně, tedy slovně. Děti si také pomocí těchto aktivit rozvíjejí svou kognici a podle Kaslové (2010) jsou dětské tance a pohybové hry pro děti mnohem smysluplnější než vyplňování pracovních listů za stolečkem (Kaslová, 2010). Taneční aktivity přispívají také k rozvoji emocionální a racionální složky dětské osobnosti, vedou k rozvíjení všestrannosti dítěte a ke správnému držení těla. Jednoduché choreografie

a taneční průpravy jsou sestavovány podle individuálních pohybových možností dětí. Zařazujeme prvky, které děti baví, rozvíjíme je a díky tomu se děti zdokonalují, získávají schopnost tance v rytmu, testují hru na tělo a tím se přirozeně zdokonalují ve svém pohybu.

2.1.1 Přínosy tanečních činností pro děti předškolního věku

Děti při tanečních činnostech lépe zvládají koordinaci pohybů svého těla na místě, ale i v prostoru, získávají zkušenosti s vlastním tělem, rozvíjejí si ohebnost, přirozeně posilují svaly. Tanec všeobecně je pro děti velmi užitečný, protože prospívá jejich duševnímu i tělesnému zdraví, napomáhá k fyzické i psychické kondici. Taneční činnosti u dítěte zároveň rozvíjejí i logické myšlení, a to při uvědomování, kam patří daná noha, jak správně mají provést daný krok apod. Pro děti s ADHD jsou taneční činnosti užitečné v tom, že si díky nim uvědomují pravidelnost a řád, a dochází při nich k přirozené náhradě fyzického neklidu a vybouření (Kubecová, 2018, s. 15–17).

2.1.2 Taneční činnosti v RVP PV

Je důležité zmínit, v jakém rozsahu jsou taneční činnosti uvedeny v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní děti, ze kterého musejí učitelé mateřských škol vycházet při zpracovávání vzdělávacích programů. Musíme tedy vědět, jakou formou v souladu s RVP PV zařadit taneční činnosti do vzdělávání, aby pro děti byly přínosem.

V RVP PV (2018) je zpracován tanec zejména v části Dítě a jeho tělo, kdy se pomocí něj rozvíjejí pohybové schopnosti a dovednosti v oblasti hrubé motoriky, uvědomění si vlastního těla, rozvíjí se i fyzická zdatnost. Rizikem však může být nerespektování rozdílných tělesných předpokladů a pohybových možností jednotlivých dětí, nevhodné prostory pro pohybové aktivity atd. Také se tanec vyskytuje v části Dítě a jeho psychika, kdy si dítě pomocí pohybu, tedy tance, osvojuje různé formy sdělení verbálního i neverbálního. Tanec a taneční hry v této oblasti podporují u dítěte tvořivost, představivost a fantazii, samozřejmě společně s dramatickými, výtvarnými i hudebními aktivitami atd.

Kubecová (2018, s. 55–57) ve své knize uvádí, že tanec je zmíněn především v části Dítě a jeho tělo, kdy je zde zdůrazněno uvědomění si vlastního těla, dále rozvoj a zdokonalování pohybových schopností a dovedností, koordinace pohybů, rozvíjení zdatnosti jak psychické, tak i fyzické, osvojení si věku přiměřených praktických dovedností a další. To vše spadá pod dílčí vzdělávací cíle, které by učitel měl znát, aby mohl realizovat tanec v pohybových aktivitách dětí a dítě těchto cílů mohlo na konci předškolního období dosáhnout. Toho všeho

by mělo dítě dosáhnout za využití vzdělávací nabídky, do které by měly patřit především hudební či hudebně pohybové hry a činnosti, dále různé činnosti zaměřené na osvojení lidského těla či na vytváření zdravých životních návyků apod. Tanec se objevuje i v oddíle Dítě a jeho psychika, kdy přispívá k osvojení smyslového vnímání nebo rozvoji představivosti a fantazie, rozvoji pozornosti atd. Vzdělávací nabídka by tedy měla obsahovat hry a aktivity zaměřené na rozvoj představivosti, fantazie, pozornosti, paměti atd. Následuje oddíl Dítě a společnost, kde je uvedeno, že prostřednictvím tance dochází k poznávání a osvojování společenských pravidel, porozumění společnosti či skupině, rozvoji spolupráce atd. Totéž se objevuje i v části Dítě a ten druhý, kdy jedinou změna je to, že záleží na jedinci, nikoli na celé společnosti. To znamená, že si osvojuje pravidla ve vztahu k druhému jedinci, rozvíjí spolupráci s druhým apod.

2.2 Taneční kroky

V této podkapitole jsou uvedeny některé základní taneční kroky, které se využívají při nácviu různých tanečních celků. Taneční kroky u dětí předškolního věku jsou stejně samozřejmě jako třeba chůze či běh.

Dvořáková (2011, s. 57) radí mezi taneční kroky krok poskočný, podupy, krok přísunný a cval přísunný vpřed nebo stranou. Krok poskočný je všem známý krok, kdy uděláme krok pravou nohou a poskočíme na levé, uděláme krok levou nohou a poskočíme na pravé. Podupy neboli zadupání je rytmižace pomocí nohou, kdy můžeme střídát podupy s potlesky. Dalším krokem je krok přísunný vpřed a stranou, vykročíme levou nohou vpřed, nebo stranou, a přisuneme pravou nohu, a to stejné i na nohu druhou. Posledním krokem je cval přísunný vpřed nebo stranou, kdy vykročíme levou nohou a skokem přisuneme nohu pravou a naopak.

3 FOLKLOR A LIDOVÉ TANCE

Třetí kapitola se zaměřuje na folklor a jeho části, jako jsou lidový tanec, lidové písně a říkadla, ale i lidové tradice a zvyky. Jednoznačnou definici folkloru však není snadné nalézt, protože novodobějších publikací zaměřených na folklor není mnoho a každý autor popisuje folklor trochu jinak. Nejčastější definice folkloru ta, která zmiňuje, že je to tradiční lidová kultura, proto se můžeme setkat například s označením tance jako tance lidového či folklorního.

První definice pojmu folklor pochází od W. I. Thomse, který jej poprvé použil v roce 1846. Definice zněla takto: „*vše, co zná, ví a umí lid*“. Od té doby však tento pojem prošel mnoha změnami a jediné, co zůstává ve všech definicích pojmu folklor, je, že vždy zahrnuje vybrané jevy z duchovní kultury. Jedna ze současných definic pojmu folklor podle L. Tyllnera (2010, s. 80): „*Jde o osobité, formálně a obsahově vyhraněné projevy hudební, slovesné, taneční a dramatické kultury těsně spojené se způsobem života, tradicemi a myšlením venkovského zemědělského obyvatelstva, nižších vrstev městského lidu nebo různých profesně, sociálně, věkově či způsobem života stmelených skupin obyvatelstva.*“ (Maňáková, Schauerová, 2015, s. 7)

Janeček (2011, s. 7–9) ve své publikaci uvádí definici folkloru jako něco lidového, přičemž se lid dále historicky vyvíjel z venkovského obyvatelstva na sociálně, ekonomicky a kulturně níže postavené obyvatelstvo. Podle něj je také folklor velmi důležitým prvkem veškerých lidských kultur, společností a není tedy jen pozůstatkem kulturního vývoje. Prvky folkloru, jako vyprávění, verše, hry či písně pomocí tradice představují určitý obraz dané kultury obyvatelstva. Pro příklad uvádí definici amerického folkloristy Alana Dundese, který folklor definuje širěji než Janeček. Popisuje folklor jako něco, čím disponuje ve své podstatě jakákoliv sociální skupina mající minimálně jeden společný prvek, na kterém staví vlastní tradice. Nemusí to být tedy jen etnické či regionální skupiny, jako Češi, Chodové a podobně. Mohou to být i generační skupiny (děti jakéhokoliv věku, dospělí, důchodci), profesní skupiny (lékaři, vysokoškolští studenti), nebo také skupiny se společnou zábavou či trávením volného času. Druhým typem skupin jsou potom skupiny, které se náhodně potkávají třeba ve vlaku, a jde tam pouze o předávání folklorních prvků.

Dalším autorem zabývajícím se folklorem byla Pavlicová (2012, s. 15–16), která uvádí, že v Evropě vydělení lidového tance jako jednoho z typů tance spadá na 18. století, kdy se tak začalo říkat tanečním formám venkova a odlišily se tak od forem tance vyšších tříd

společnosti. Termín lidový tanec se v českém prostředí vžil nejen jako vymezení kategorie lidu, ale také jako pojem, který v sobě nese dějiny o lidovosti a zlidovění vůbec. V Evropě se však nepoužívá všeobecně, např. ve Velké Británii, kdy je lidový tanec brán jako tanec venkovský, který se dále dělí ještě na staré venkovské tance a nové párové tance.

Když se podíváme do zahraniční literatury k autorům, kteří se zabývají folklorem ve své zemi, tak P. Şuşu (2018) ve svém článku popisuje o vzdělávacím potenciálu lidového tance v rumunských školách. V rumunských školách se totiž lidový tanec zařazuje do vzdělávacího procesu. Uvádí, že učitelé by měli být dostatečně vzdělaní v oblasti folkloru, aby podávali správné informace o lidové kultuře, lidovém tanci a folkloru obecně. Pokud by se zařazoval lidový tanec do vzdělávacího procesu, učitelé by měli být i v této oblasti na vysoké vzdělanostní úrovni, aby tanec sloužil ke správnému rozvoji po fyzické i sociální stránce. A proč by se tedy měl lidový tanec zařazovat do vzdělávacího procesu ve školách? Lidový tanec obsahuje nejen pohyb, ale jeho součástí jsou také tradiční lidový kroj, lidová řemesla, lidové písně, obřady či tradice. Nese spoustu informací o konkrétním regionu, a to přispívá ke správnému rozvoji v oblasti lidové kultury, kdy se děti dozívají o regionu, ve kterém žijí. Přispívá tedy k rozvoji sociálních i občanských kompetencí.

Studie K. Bibera (2016) pojednává o vlivu tréninku lidového tance na tělesný a sociální vývoj dětí předškolního věku. Studie se zabývala kvantitativním výzkumem s experimentálním designem, kde bylo 40 dětí rozděleno do dvou skupin. Jedna skupina absolvovala 32 hodin výuky lidového tance a druhá navštěvovala pouze mateřskou školu. Z výsledků výzkumu vyplývají výrazné odchylky mezi dvěma skupinami, to znamená velké přínosy v zařazování lidového tance do vzdělávacího procesu dětí předškolního věku.

Motlová (2016, s. 258–259) se ve své knize zabývá nejen základními kroky lidového tance jako přirozenými pohyby člověka (chůze, běh, skoky, podupy apod.). Dalšími kroky jsou potom dvojdupy a trojdupy, které se řadí mezi typické prvky našeho lidového tance. Zabývá se i obecně lidovým tancem, který byl řazen mezi hříšný projev, a proto byl velmi kritizován církví a zakazován. Většina písemných dokladů o lidovém tanci jsou tedy záznamy o jeho kritice či zákazech.

Dále také Motlová (2016) uvádí historii druhů tanců, od tanců obřadních až po tance novější, jako jsou tance točivé, figurální nebo po národním obrození vzniklé pásmo „Česká beseda“. Tance točivé jsou charakterizovány točením na místě a řadí se mezi ně například vrtěná, skočná či čardáš. Tyto tance se tančily především v párech. Tance figurální přišly s rozvojem lidové hudby v 17. a 18. století, kdy měly stálé taneční figury a krokové variace. Dále se pak

rozšířily z městské části na venkov i kolové tance, jako polka, valčík, kvapík atd. Pásmo „Česká beseda“ bylo tvořeno staršími lidovými tanci a vzniklo v 60. letech 19. století. Názvy lidových tanců neoznačovaly vždy jen jeden tanec, proto se na našem území spočítalo více než 500 názvů lidových tanců. Názvy byly děleny podle charakteru tance, podle rekvizity při tanci, podle příležitosti, podle tanečnicků a řemesel, také podle slov písničky. Dále také mohl mít jeden tanec více názvů, a to záleželo také na oblasti či místě.

3.1 Lidové písně, říkadla

Nejdříve ke uvedena jednoduchá definice lidového či dětského říkadla a lidové písně. Následně je vybráno několik příkladů a jejich využití při práci s dětmi.

3.1.1 Lidová či dětská říkadla

Lidové říkadlo je literární žánr dětského folkloru s převahou rytmické složky. Má jednoduchý verš, který je často bez logického smyslu. Je bohaté na citoslovce a neologismy, často i na obrazná rčení. Lidová říkadla jsou stejně jako lidové písně bez autora, kvůli jejich spontánnímu vzniku během každodenního života lidí. Tato říkadla jsou pro děti proto snadná na naučení z paměti, také přispívají k rozvoji plynulého slovního vyjadřování, obohacují jejich slovní zásobu. Lidová říkadla mají pro děti rovněž význam při poznávání lidových tradic, bohatství rodné řeči, dobových zvyklostí atd. (Jenčková, 2005, s. 55–56).

Říkadla jsou především součástí dětského světa, kdy spadají do nejpoužívanějšího žánru lidové slovesnosti. Říkadla doprovázela hrátky s batolaty i hry s většími dětmi. V říkadlech se často objevovala spojení se zvířaty, nadsázka a další. Říkadla můžeme dělit na rozpočítadla, škádlivá říkadla či jazykolamy. Děti si pomocí nich procvičovaly slovní vyjadřování. Škádlivá říkadla byla především spojována se jmény, kdy se jimi děti škádlily. U říkadel záleží hodně na rytmu či rýmu, od kterých se odvíjí specifický přednes daného říkadla. Také se můžeme setkat s tím, že právě rýmu se podřizuje některý význam slov (Motlová, 2016, s. 268).

Dále jsou uvedeny příklady některých říkadel, které se používají v různých pásmech dětských souborů:

1. *Léto, milé léto,
kdes tak dlouho bylo?
U studánky, u hlubinky
nohy, ruce mylo.*

*Léto, milé léto, cos nám přineslo?
Všeho dobrého, kvítí modrého. (lidové říkadlo)*

2. *Byla jedna babka,
prodávala jabka.
Za děravý groš
prodala jich koš.
Za děravý pětník
prodala jich květník.
Nemohla nic prodat,
musela jich rozdat. (Šottnerová, 2006, s. 63, 65)*

3. *Až se louka zazelená,
kleknu si tam na kolena,
utrhnu si kvíteček,
upletu si věneček. (Z Moravy) (Šottnerová, 2007, s. 56)*

4. *Zimo, zimo, táhni pryč,
nebo na tě vezmu bič.
Odtáhnu tě za pačesy
za ty hory, za ty lesy.
Až se vrátím nazpátek.
svleču zimní kabátek. (Žáček)*

5. *Had leze z díry,
vystrkuje kníry.
Haklice, bukvice,
červená čepice.
Kopeček, lesejček,
štíry voka ven! (dětské lidové rozpočítadlo) (Jenčková, 2013, s. 8, 36)*

6. *To to zebe,
je to z nebe.
Je to mráz,
pálí nás,
ale nesní nás! (dětská lidová říkanka)*

7. *Mrzne a mrzne a mrzne.*

Ten, kdo se neschová, zmrzne.

A kdo se neschová hned,

bude z něj rampouch, vločka a led! (dětská zimní říkanka) (Jenčková, 2018, s. 30, 34).

3.1.2 Lidové písně

Součástí folkloru jsou samozřejmě i lidové písně, které se pojily k lidovému tanci, ale i k činnostem každodenního života, jak ve své knize uvádí několik autorů.

Písně byly nedílnou součástí člověka, provázely jej každodenním životem. Zpívaly se písně nejen při práci, ale i při různých slavnostech či loučení se zemřelými, při společenských setkáních, byly součástí mnoha dětských her. V písních se projevuje nejen nálada, ale i pocity člověka, prostředí či vztahy. Písně doprovázely určité situace či příležitosti a tance. Vznikaly také písně lidové duchovní, lyrické s milostnou tematikou či humorem. Písně tedy vznikaly spontánně při různých příležitostech či situacích, a proto autoři těchto písní nejsou známí. Písně také mohou mít několik variant, jelikož se předávaly z generace na generaci a z místa na místo. V písních se odráží i místo vzniku, zvyklosti daného regionu apod. (Motlová, 2016, s. 259–260).

Lidové písně stejně jako písně dětské obsahují výrazný rytmický i tempový impuls, který vybízí ke spontánní pohybové akci interpretů. Nejčastější dělení lidových písní je podle jejich obsahu a funkce v životě. Jde o to, že právě slovní a hudební obsah lidových písní je motivačním impulsem k taneční kreativitě dětí. Můžeme tedy lidové písně dělit na písně pracovní, obřadní, taneční, o lásce a další. V mnoha lidových písních spojených s tanečním projevem se zpívá o lidské práci. V pracovních písních můžeme nalézt zaměření na řemesla a jejich žertovné hudební a pohybové provedení. Tyto písně však mohou být i jakousi pomůckou pro koordinaci pracovních úkonů, pro řízení práce apod. Pomáhají člověku koncentrovat pozornost na práci, jde mu snadněji i třeba namáhavá práce. Tyto písně mohou být pro děti příležitostí k rozvoji rytmického citění, k poznání práce a zábavy minulých generací atd. Do dětského života patří nepochybně i písně milostné, díky kterým si dítě uvědomuje emocionalitu a může ji prožít. Nesmíme zapomenout i na lidové obřadní tance se zpěvy, které patří mezi jedny z nejstarších projevů lidového umění. Jsou obrazem lidových zvyků a tradic během celého roku od Tří králů a masopustu přes otvírání studánek, velikonočního koledování až po hody a vánoční koledování. Z těchto obřadních písní

spojených s tancem by měly být dětem nabídnuty především ty obřady, které patří k tradici dětských lidových zvyků (Jenčková, 2005, s. 71, 94–96).

3.2 Kulturní tradice a zvyky

Folklor je z velké části tvořen kulturními tradicemi a zvyky, které jsou předávány z generace na generaci, a proto se jejich charakter může v různých regionech určitým způsobem lišit.

Maňáková a Schauerová (2015, s. 7) ve své knize definují pojem tradice jako „*dlouhodobé a nepřerušované předávání všeho, co zná lid jistého společenství či sociálního prostředí*“. Dále uvádějí, že tradice jsou pak určitým kulturním měřítkem, obecně považované za správné, avšak nezávazné. Proto vždy záleželo na konkrétních nositelích a na tom, jakým způsobem tradiční prvek přijmou a předají dál.

Během života se setkáváme s pravidelně se opakujícími okamžiky neboli svátky spojenými se zvyky a rituály, které nám umožňují porozumět hodnotám určité národnosti. Tyto zvyky nás spojují jako lidskou skupinu a pomáhají vzájemnému pochopení, respektování. Pro děti jsou svátky a zvyky předkládány s hravostí a zábavností, to jim usnadňuje porozumění a přijetí těchto svátků a zvyků. Když dětem svátky a zvyky předáváme formou her a zábavných činností, umožňujeme jim nejen vytvořit si k nim kladný vztah, kdy se děti budou těšit na další opakování, bohatší o předchozí poznání, ale i pochopit charakter a důvod svátků na úrovni odpovídající jejich věku. Českých kulturních svátků, tradic, zvyků je obrovská spousta, bakalářská práce se však zaměřuje pouze na svátky a tradice lidové, jako například čarodějnice, masopust, máje apod., některé spadají i do svátků náboženských (Kupcová et al., 2016, s. 7).

Další podkapitoly se věnují vybraným lidovým tradicím, které jsou nejznámější a ve větší míře dodržované.

3.2.1 Velikonoce

Svátky Velikonoc neboli svátky jara bývaly dříve významnější než Vánoce, věnovala se jim větší pozornost a v některých zemích je tomu tak dodnes. U nás však stejná důležitost těchto svátků zůstala pouze v některých oblastech, například na Moravském Slovácku. I přesto se tento svátek v současné době slaví v rodinách aspoň v podobě „obchůzky s pomlázkou“ po příbuzných a známých. Velikonoce se slaví po jarní rovnodennosti, a to vždy první neděli po jarním úplňku. V křesťanské církvi jsou tyto svátky stále nejvýznamnější, jelikož jsou spojovány s památkou na umučení a vzkříšení Krista (Šottnerová, 2004, s. 5–6).

Průběh svátků trval 40 dní, protože k Velikonocím se pojí i čas předvelikonočního půstu. Tento půst začínal Popeleční středou, tedy 40 dní před Velikonoční nedělí, a trval až do Božího hodů velikonočního neboli Velikonoční neděle. Během tohoto období se dodržovalo omezování v jídle, ale i ve společenském životě. Bylo zakázáno pořádat svatby, byl zakázán zpěv a veškerá zábava. A celé toto období je provázáno řadou pohanských zvyků a křesťanských tradic. Poslední týden před Velikonocemi se nazývá Pašijový a každý den v tomto týdnu nese své označení. Pondělí je modré, úterý žluté a v tyto dva dny probíhal ve všech domácnostech úklid. O škaradé středě se na sebe lidé nesměli mračit, jinak by se mračili po celý rok. Na Zelený čtvrtek bylo zvykem připravovat jídlo ze zelené zeleniny či bylin, aby byl člověk po celý další rok zdravý. Toto označení čtvrtek nese podle barvy Olivové hory, kde začalo utrpení Krista. Také v tento den utichnou všechny zvony a říká se, že odletěly do Říma. Následuje Velký pátek, v tento den byl ukřižován Kristus, a proto je to den hlubokého smutku. Nekonal se žádná mše, při bohoslužbě se pouze zpívalo a četlo. S Bílou sobotou se pojí svěcení ohně před kostelem, od kterého se poté zapálila velká velikonoční svíce neboli paškál a poté se oheň přenesl do kostela. K Bílé sobotě patří Vzkříšení a sváteční průvod nesl vesnicí Kristovu sochu nebo obraz a ozdobnou schránkou s Nejsvětější svátostí. Také se v tento den vracejí zvony z Říma a znovu se rozeznívají. O Velikonoční neděli neboli Božím hodů velikonočním končí půst a vrcholí svátky velikonoční. V tento den se světilo jídlo v kostele, které se poté jedlo vestoje v kostele, nebo venku pod širým nebem, anebo v polích a kousek z posvěceného jídla se rozdával. O Velikonoční neděli by se nemělo zametat, neměla by se stlát postel, čistit boty, mýt nádobí, vynášet hnůj z chléva. Posledním velikonočním dnem je Velikonoční pondělí, kdy se chodí na „obchůzku s pomlázkou“. Pomlázka je symbolem síly, zdraví a svěžesti, proto jsou šlehány dívky a ženy, aby byly zdravé a veselé. Odměnou za pomlázku jsou potom malovaná vajíčka, která dostávají chlapi od dívek či žen za „vymrskání“ (Šottnerová, 2004, s. 7–11).

Mezi další symboly Velikonoc patří beránek – podle Bible jako obřadní pokrm Židů, jako symbol čisté oběti a podobenství Spasitele. Zajíček, který je symbolem chudoby, skromnosti a pokory, ale také sebeobětování pro ostatní. A vajíčko jako nejstarší symbolem, symbol plodnosti, úrody, nového života a vzkříšení (Šottnerová, 2004, s. 12–13).

K Velikonočním svátkům se také váží pranostiky:

1. „*Je-li Zelený čtvrtek bílý, tak je léto teplé.*“
2. „*Velký pátek deštivý – dělá rok žízňivý.*“

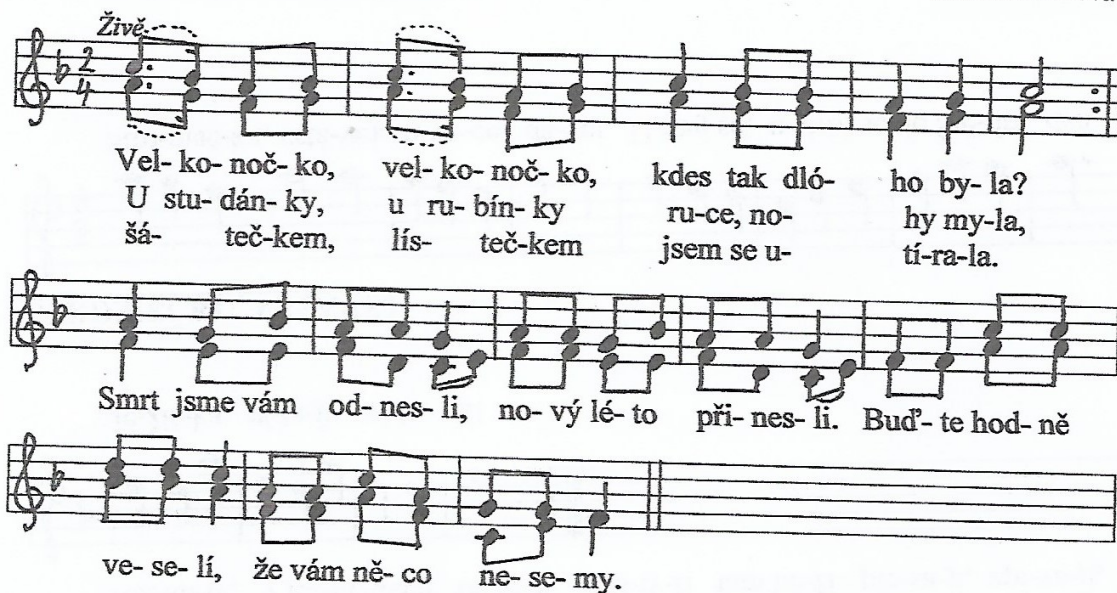
3. „Když na Velký pátek hřmí, na poli se urodí.“
4. „Prší-li v noci na Bílou sobotu, bude v létě nouze o vodu.“
5. „Na Velikonoce jasno – bude laciné máslo.“
6. „Omrzne-li na Velký pátek stromový květ, nebude ten rok ovoce.“
7. „Na Boží-li hody prší, sucho úrodu vysuší.“ (Šottnerová, 2004, s. 18)

Velikonoční období se samozřejmě neobejde bez veselí a tance, ke kterému se pojí i písně, které tanec doprovázejí.

VELKONOČKO, VELKONOČKO

Moravská lidová

Živě

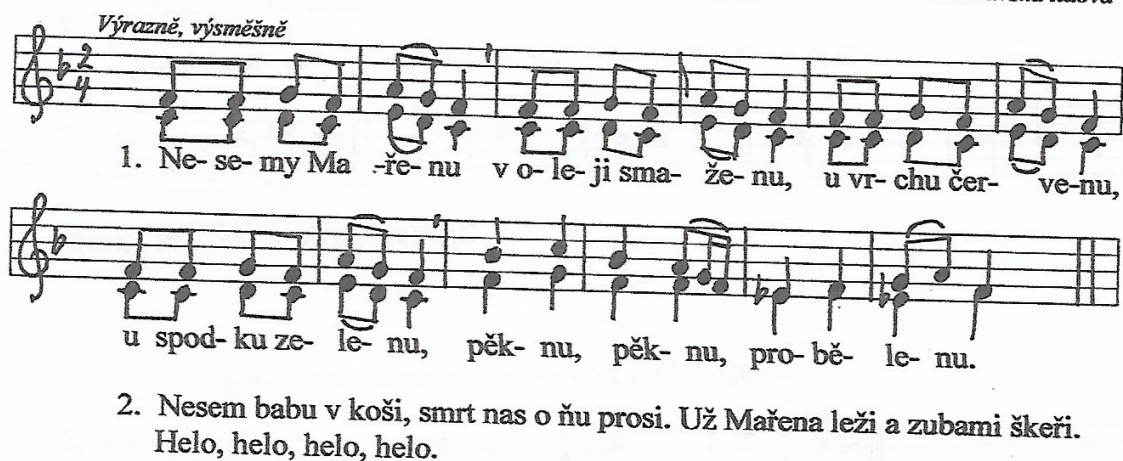
Vel-ko-noč-ko, vel-ko-noč-ko, kdes tak dló- ho by-la?
U stu-dán-ky, u ru-bín-ky ru-ce, no- hy my-la,
šá- teč-kem, lís- teč-kem jsem se u- tí-ra-la.

Smrt jsme vám od-nes-li, no-vý lé-to při-nes-li. Bud'-te hod-ně
ve-se-lí, že vám ně-co ne-se-my.

NESEMY MAŘENU

Moravská lidová

Výrazně, výsměšně

1. Ne-se-my Ma-ře-nu v o-le-ji sma-že-nu, u vr-chu čer-ve-nu,
u spod-ku ze-le-nu, pě-k-nu, pě-k-nu, pro-bě-le-nu.

2. Nesem babu v koši, smrt nas o ňu prosí. Už Mařena leží a zubami škeří.
Helo, helo, helo, helo.

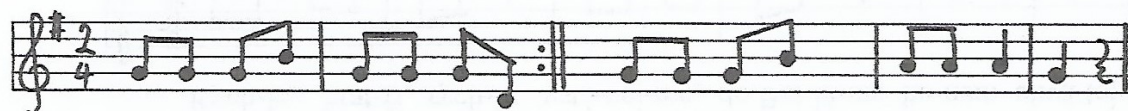
Obrázek 1 – Velikonoční písně

KLAPAČKY*Moravská lidová**Melodie: M. Musilová*

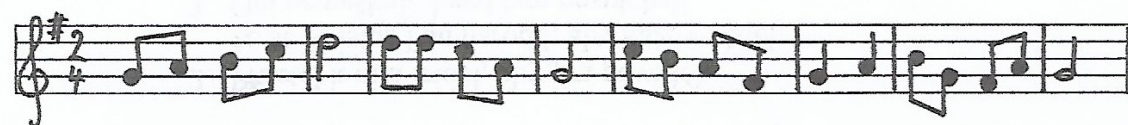
Vzká-za-li vás po-zdra-vo-vat na-ši pá-ni, a-by-ste nám ně-co da-li

za hr-ká-ní. Však jsme my se na-hr-ka-li, až nás ru-ce roz-bo-le-ly.

MRSKAČKA*Lidová*

Stá-vaj rá-no, Ma-ri-já-no,
dá-vaj vaj-ca, vy-plá-caj sa!
Ká-zal kad-lec i kad-leč-ka,
bys-te da-li tři va-jíč-ka,
jed-no bí-lé, dvě čer-ve-né, však vám slép-ka sne-se ji-né.

KLÍČE*Moravská lidová*

1. Smrt-ná ne-dě-la, kdes klí-če da-la? Da-la jsem je, da-la, Květ-né ne-dě-li.
2. Květná neděla, kdes klíče dala? Dala jsem je, dala, Květným pondělkům.
3. Květný pondělku, kdes klíče poděl? Poděl jsem je, poděl, Zeleným čtvrtkům.
4. Zelený čtvrtku, kdes klíče poděl? Poděl jsem je, poděl, svatému Jiří.
5. Svatý Jiří vstal, zemi odmykal, aby rostla tráva, tráva zelená.

Obrázek 2 – Velikonoční písně (Šottnerová, 2004, s. 100, 104)

3.2.2 Máje

Jde o velmi starou tradici pocházející především z jižních Čech a Slováků a slavila se jak na vesnicích, tak i ve městech. Při této tradici se na návsi, před radnicí, zámek, kostelem

nebo před domem vrchnosti stavěla májka. Májka byl ověčený strom symbolizující jaro a lásku, většinou smrk, jedle nebo borovice; z jehličnanů byla proto, aby dlouho vydržela. Někdy byla májka také z listnatého stromu, a to břízy. Spodní část máje byla většinou zbavena kůry, horní část neboli zelená byla ozdobena různobarevnými stuhami, proužky papíru, šátky, kreповými růžemi a květy a tak podobně. K vršku máje byl následně připevněn věnec z chvojí, který byl také ozdoben. Po nazdobení a postavení máje se dlouhé dny a noci máj hlídala, aby ji ze sousední vesnice či města nedošli podřezat anebo ukrást věnec. To by znamenalo velkou ostudu pro muže z dané vesnice, kdyby nedokázali ohlídat svou máji. Při krádeži však platilo pravidlo, že se nesměla podřezat nad zemí, ale pouze těsně pod zelenou částí a ten, kdo toto pravidlo porušil, si vysloužil ostudu, ze které se musel vykoupit alkoholem. Stavění máje však nebyl jediný zvyk, který se na vesnici dodržoval. Dalším zvykem či tradicí bylo, že mládenci doprovázeni muzikou po postavení máje obcházel celou vesnici. Zastavovali se u každého domu, před kterým byla postavena menší máje, a dívky z těchto domů přibírali k sobě do průvodu. Dívky mládencům následně dávaly různé dary, především v podobě pohoštění a pití. Nakonec se průvod shromáždil u hlavní máje, kde pokračoval program – různé hry, soutěže a tance (Šottnerová, 2007, s. 52–54).

K tradici Máje se tradují i různé pranostiky:

1. *„Na prvního máje déšť, málo sena, žita jest.“*
2. *„Prší-li na prvního máje, bude později sucho a neurodí se seno.“*
3. *„Prší-li na prvního máje, bude později sucho a neurodí se víno.“*
4. *„Prší-li na prvního května, bývá málo žita a sena.“*
5. *„První květen deštivý – polím a loukám škodlivý.“* (Šottnerová, 2007, s. 55)

Při stavění máje bývala radostná atmosféra, která byla samozřejmě doprovázena jak tancem, tak i zpěvem, a proto se i k tomuto svátku pojí několik lidových písní.

POSEKALI MÁJE Lidová

Po-se-ka-li má-je, huž je z le-sa ve-zú, huž na ně ve-ver-ky
víc-krát ne-po-le-zú, ne-po-le-zú.

MÁJKA POD OKNY Lidová

An-dul-ka hod-ná je, da-la nám od má-je, da-la nám dva čes-ké, my od ní dost má-me.

Obrázek 3 – *Májové písně* (Šottnerová, 2007, s. 121)

3.2.3 Advent

Slovo „advent“ pochází z latiny a v překladu znamená „příchod“, kdy se křesťané připravovali na příchod spasitele neboli Krista. Připravovali se rozjímáním, modlením a držením půstu, každé ráno se sloužily mše v kostele. Adventní období tedy každoročně končí 24. prosince na Štědrý den, kdy se narodil Ježíš, a toto období trvá zhruba čtyři týdny. Dnešní podoba adventu je již méně spjata s náboženstvím, spíše se věnuje tradici mikulášské nadílky, rozsvěcování stromků na náměstí a tak podobně. Adventní období začíná nedělí nejbližší ke svátku svatého Ondřeje (30. listopadu) a končí tedy poslední, čtvrtou nedělí před Štědrým dnem. Každá neděle nese své označení, první neděle je „železná“, druhá „bronzová“, třetí „stříbrná“ a ta poslední je „zlatá“. K adventnímu času se váže i několik lidových pranostik:

1. „Když první adventní neděli nastane široko daleko krutá zima, potrvá čtyři neděle.“
2. „Je-li první týden adventní mrazivo, bude zima osmnáct neděl trvati.“
3. „Mírný prosinec – mírná zima.“
4. „Na suchý prosinec následuje suché jaro.“
5. „Prosinec naleje a leden zaleje.“

A několik dalších lidových pranostik, které se k tomuto období váží (Šottnerová, 2005, s. 6–8).

Adventní čas, stejně jako ten vánoční, je doprovázen spoustou lidových písní o tomto čase; níže je několik ukávek.

VESELÁ SANICE

Hudba: Petr Eben
Text: Václav Čtvrtek

1. Hej, vy kmo-tře, půjč-te sa-ně, po-je-de-me do mě-sta
pro mou-ku a pro kvas-ni-ce, pro kva, pro kva, pro kvas-ni-ce

- pro ro-zin-ky do tě-sta.
2. Jede kmo-tr, jede k mě-stu, nevyhnul se pa-rezu.
Koník ztratil podkovičku, podko-, podko- podkovičku,
vyklopil nás u bezu.
3. Buchlo to a sníh se práší. Místo sladkých rozinek
přinesl jsem naši mámě, naši, naši, naši mámě
kapsu suchých bezinek.

POČKEJ, MÁ MILÁ, VÁNOCE PŘICHÁZÍ

Česká lidová

1. Poč-kej, má mi-lá, Vá-no-ce při-chá-zí, poč-kej, má mi-lá,
Vá-no-ce jdou. Ces-tič-ka da-le-ká, ví-tr ji za-fou-ká, ne-pu-du,

- má mi-lá, víc za te-bou.
2. Kterou-pak cestou, moje z nejmilejší, kterou-pak cestou od vás pu-du?
Zdali tou hořejší nebo tou dolejší:
Kterak já na tě zapomenu!

Adventní čas 115

Obrázek 4 – *Adventní písně* (Šottnerová, 2005, s. 115)

3.2.4 Vánoce

Když se řeknou Vánoce, spoustu lidí si pod tímto pojmem představí především shon plný uklízení, vaření a pečení, také nakupování a s tím spojenou nervozitu a stres. Pravá úloha Vánoc je však zcela jiná, a ta se postupem času vytrácí z našeho povědomí. Vánoce jsou čas, kdy mají být lidé spolu, čas radosti a veselí, také obdarování, ovšem nejen dárky, ale i láskou

z našich srdcí. Tento čas je ovšem spojen i se spoustou zvyků a tradic, kdy některé se stále dodržují, jiné zase jen okrajově, ale jsou i takové, které se zapomněly úplně. Dochází však i k přetváření starších tradic a zvyků do novodobé podoby. Příprava na tyto svátky trvá čtyři týdny, a tomuto období se říká období adventu. Toto období začíná poslední nedělí v listopadu a končí Štědrým dnem, tedy 24. prosincem. Následuje Hod boží vánoční, což je 25. prosinec, dále 26. prosinec – svátek svatého Štěpána, 27. prosinec je svátek svatého Jana Evangelisty a poslední den, 28. prosince, se slaví svátek Mlád'átek (Šottnerová, 2008, s. 5–10).

Stejně jako Velikonoce mají i Vánoce symboly, které přispívají k lepšímu pochopení těchto tradic. Vánočními symboly jsou: děťátko, betlém, strom, jmelí, ryba, zvon, host, zvířata, dárky a také nadělování (Šottnerová, 2008, s. 11–17).

K Vánočním svátkům samozřejmě neodmyslitelně patří i zvyky, které se v tento magický čas praktikují. Jsou to zvyky předávané z generace na generaci, mnohé z nich jsou aplikovány na současnou dobu, jsou tedy „novodobé“. Nejvíce se jich samozřejmě váže ke Štědrému dni, pojí se ale i k Hodu božím vánočním, ke svatému Štěpánovi, ke svatému Janu Evangelistovi a ke svátku Mlád'átek (Šottnerová, 2008, s. 23).

Ke každému dni vánočních svátků se také pojí určité pranostiky:

23. prosinec

- „*Svatá pana Viktorie obrázky na okna ryje.*“

24. prosinec

- „*Na Adama a Evu můžeš čekat oblevu.*“
- „*Padá-li na Štědrý den v noci sníh, urodí se hodně vína.*“
- „*Na Štědrý večer hvězdičky, ponosou vajíčka slepičky.*“
- „*Jasná moc o Štědrém dnu, mrazy lezou ke dnu.*“
- „*Je-li na Štědrý den vítr, úroda bude malá.*“

25. prosinec

- „*Zelené Vánoce – bílé Velikonoce.*“
- „*Jsou-li vrby o Vánocích plny rampouchu, bývají o Velikonocích plny kočiček.*“

26. prosinec

- „*Když svatý Štěpán vyfouká bláto, bude pěkné jaro nato.*“
- „*Když na Štěpána silný vítr bouří, vinař smutně oči mhouří.*“
- „*Chodí-li Kateřina po ledě, chodí sv. Štěpán po blátě.*“

28. prosinec

- „O Mládátkách den se omlazuje.“
- „Máme-li na Mládátka a sv. Josefa pěkné počasí, zvedou se příští rok brambory.“
- „Na Mládátka, když prší, osypají se děti.“ (Šottnerová D., 2008, s. 22)

K vánočnímu období neodmyslitelně patří i vánoční koledy, písně spojené s tancem a pohybem. Většina vánočních koled je lidových, ale můžeme nalézt i umělé vánoční koledy, které postupem času vznikají, nebo se staré modernizují.

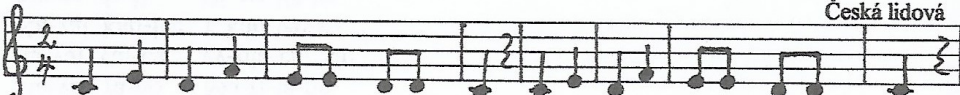
Z JEDNÉ STRANY CHVOJKA Moravská lidová

1. Z jed-né stra-ny chvoj-ka, z dru-hé bo-ro-věn-ka, pás-li ov-ce
pas-tuš-ko-vé, jed-li ka-ši z hrn-ka. z hrnka.

2. Přiletěl k nim anděl, aby jim pověděl,
že se Kristus Pán narodil, aby každý věděl.
3. Oni nemeškali, hned tam pospíchali,
K Ježíškovi do Betléma, za krále ho zvali.
4. A my, hoši malí, rádi bychom brali
koledičku na ručičku, kdybyste nám dali.

RYCHLE, BRATŘI Česká lidová

Rych-le, brat-ři, rych-le vstá-vej-me, do Bet-lé-ma ho-nem chvá-tej-me.

Da-ry s se-bou vez-mě-me a Je-žíš-ka poz-drav-me, tak-to je-mu
Du-dlaj, du-dlaj, du-dlaj-dá, du-dlaj, du-dlaj, du-dlaj-dá tak-to je-mu

zvuč-ně za-hraj-me:
zvuč-ně za-hraj-me.

Obrázek 5 – Vánoční písně

JÁ BYCH RÁD K BETLÉMU

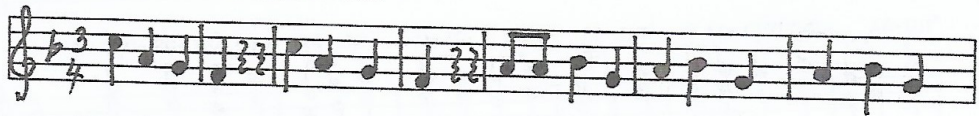
1. Já bych rád k Bet-lé mu, k Je-žíš-ku ma-lé-mu. Mám do-ma ma-lou
2. Bu-de že-žu-lič-ka vy-rá-žet Je-žíš-ka. U hla-vič-ky je-ho

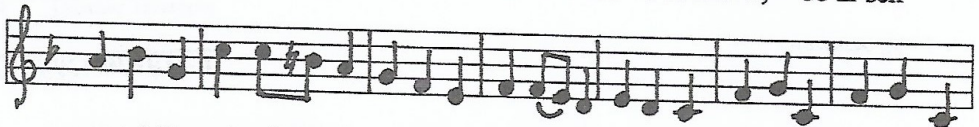
kře-pe-lič-ku a lí-bez-nou že-žu-lič-ku, ty mu od-ve-du.
bu-de se-dá-vat, lí-bez-ně mu bu-de ku-ká-vat:.....

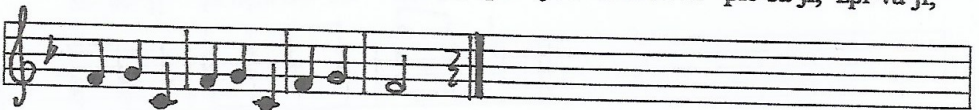
2. Ku-ku-ku, ku-ku-ku, zdrav buď můj Je-žíš-ku!

VESELME SE, RADUJME SE

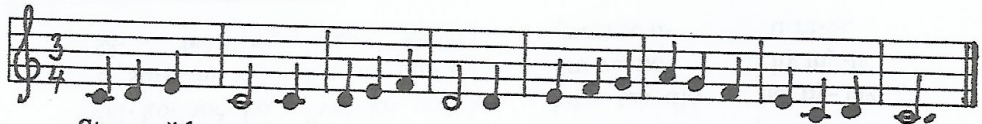
Ve-sel-me se, ra-duj-me se! Na-ro-dil se v té chví-li, Je-ží-šek

roz-mi-lý, v jes-lič-kách on le-ží, pas-tý-ři tam bě-ží ple-sa-jí, zpí-va-jí,

Je-žíš-ka ví-ta-jí, ví-ta-jí!

STROMEČKU, VSTÁVEJ

Stro-meč-ku, vstá-vej, o-vo-ce dá-vej. U-mej se, u-stroj se, je Ště-drý den.

3.2.5 Masopust

Masopust je svátek na přelomu zimního a jarního období a jeho délku určují Velikonoce. Začátek masopustního období se připisuje šestému lednu, tedy na svátek Tří králů a konec je v úterý před Popeleční středou. Po Popeleční středě nastává čtyřicetidenní předvelikonoční půst. Na Moravě je toto období známé pod názvem „fašank“, na Slovácku a Valašsku jako „ostatky“. K tomuto období se váží i masopustní obchůzky, které provází veselí, tanec a zpěv, jídlo a pití a průvod masek. Během masopustního období se k některým dnům pojí i různé zvyky. Na Tučný čtvrtek, poslední čtvrtek před masopustní nedělí, se konaly zabijačky, pekly se husy, připravovala se zvěřina, to vše se zapíjelo především pivem. A to proto, že podle pověry, kdo v tento den bude hodně jíst a pít, v příštím roce bude mít hodně síly a zdraví. Následovala Taneční neděle, kdy už z názvu plyne, že se v tento den tancovalo, pořádaly se plesy apod. Někde tyto tancovačky začínaly už v sobotu večer a končily až v pondělí v noci. Podle pověry v tento den měli tanečníci vyskakovat co nejvýš, protože to určovalo výšku obilí a lnu na příští rok. Maškarní úterý se věnovalo průvodu masek a maškar, kdy se v tento den ráno průvod nejprve vydal k obydlí starosty žádat o povolení této akce a o vydání práva. Poté se průvod doprovázený veselím, zpěvem a tancem vydal na obchůzku vesnicí. Masopustní obchůzky většinou měly nějaký ústřední motiv, který se každým rokem měnil. V každé vesnici měli různé zvyky, které během tohoto dne dodržovali (Šottnerová, 2005, s. 33–34).

I k masopustnímu období se pojí různé pranostiky, které nesmíme opominout:

1. *„Masopust na slunci – pomlázka u kamen.“*
2. *„O masopustním úterku musí hospodyně a hospodář hodně tancovat, aby jim vyrostl dlouhý ječmen a veliké brambory.“* (Šottnerová, 2005, s. 43)

K tomuto období se také váže spousta říkadel, hádanek ale i písní, které jsou doprovázeny tancem.

Téma: Masopust

RADUJ SE, KMOTŘE DVOŘÁKU

Lidová

1. Ra-duj se, kmo- tře Dvo-řá-ku, bu-dem ve-se- lí. Bu-de u nás

ma-so-pust už přiš-tí ne-dě- li. Vo-la jsme už za-bi-li, pra-sa-ta jsme

po-bi-li, čty-ry hu-sy ná-le-ži-tě jsme vy-kr-mi- li.

2. Přijď ty, kmotře, i s kmotřičkou v neděli ráno.

Já vás zvu na masopust, bude vám přáno.

Masa dost a jitrnic, jelita a ještě víc,

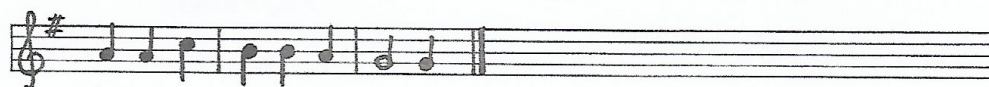
od jídla nebude scházet, věř mi, kmotře, nic.

POD ŠABLE, POD ŠABLE

Lidová ze Slovácka

1. Pod ša-ble, pod ša-ble, aj pod o- buš-ky, my všec-ko

be-re-me, aj pla-né hruš-ky.

2. Pod šable, pod šable, můj milý pane,
dejte nám kus slanin jako dvě dlaně.

3. Tady nám nedali, tady nám dají,
komára zabili, slaninu mají.

4. Fašánek, fašánek, Velká noc bude,
kdo nemá kožucha, zima mu bude.

5. Já nemám kožucha, zimú sa třasu,
dajte mně slaniny, nech sa napasú.

6. Fašanky, fašanky s červenými fúsy,
aj ten čert bachratý tancovat musí.

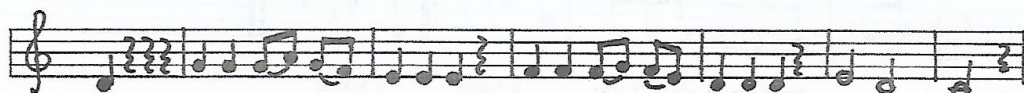
Obrázek 7 – Masopustní písně

V DOBRÉM JSME SE SEŠLI

Lidová

1. V do-brém jsme se se-šli, v do-brém se ro-zej-dem, po-spo-

lu. Dří-ve než se ro-ze-jdem, ješ-tě so-bě za-pě-jem, po-spo- lu.

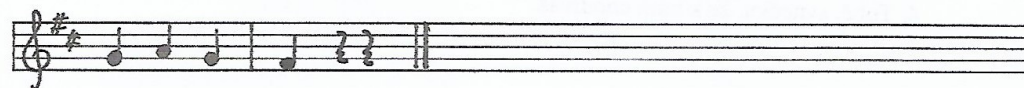
2. Spolu pijem, jíme, nic se nevadíme, pospolu.
Proč bychom se hádali, když jsme se tak shledali, pospolu.
3. Masopust držíme, nic se nevadíme, pospolu.
Proč bychom se hádali, když jsme se tak shledali, pospolu.
4. V dobrém jsme se sešli, rádi jsme se našli, pospolu.
Dřív než se pak rozejdem, ještě sobě připijem, poznovu.

MASOPUSTU NAMÁLE

Lidová z Pošumaví

1. Je-mi-ne, do-mi-ne, ma-so-pust po-mi-ne, je-mi-ne do-mi-ne,

ma-so-pust pryč!

2. Masopust přestane, růženec nastane,
jemine domine, masopust pryč!

Obrázek 8 – *Masopustní písně* (Šottnerová, 2005, s. 104–105)

3.3 Dětský folklor

Poslední podkapitola je věnována právě dětem a jejich folkloru, kdy však jeho vymezení není úplně jednoznačné. Z výpovědi několika autorů můžeme říci, že dětský folklor je mladší než folklor dospělých, jelikož se mu v minulosti nevěnovala taková pozornost jako právě folkloru dospělých.

Šimša (2006, s. 7–9) ve své knize uvedl, že zpočátku se dětský folklor nijak více nespécifikoval a bral se pouze jako část tradiční lidové kultury. Souviselo to s postavením dítěte ve společnosti, kdy se dítě až do konce 19. století bralo jako nedokonalý člověk a přistupovalo se tak i k jeho výchově, ke hrám a zábavě. Dětským folklorem a jeho

pojmovým vymezením se badatelé zabývali až v 60. letech 20. století a ustálil se pojem dětský folklor. Pojem bývá opisován nebo doplněn o určité charakteristické rysy pro jeho specifické vymezení. První částí dětského folkloru je tvorba dospělých pro děti, jelikož jsou děti spíše posluchači nebo příjemci, a tedy vnímají ukolébavky, říkadla a později poslouchají pohádky. Druhou částí je tvorba dětí pro vlastní zábavu – hry, říkadla, hádanky a jiné. Řadíme sem i útvary, které původně patřily do folkloru dospělých, některé prvky proměněné ve hru. Jedná se tedy o folklor určený dětem, obsahem odpovídající jejich pohybovým možnostem, řečovému rozvoji a výrazné rysy mu dodávají daní aktéři, tedy děti. O dětský folklor jako jeden z folklorních celků se začalo psát a více se mu věnovat až ve 40. letech 19. století, protože do té doby dětský folklor splýval s jinými folklorními žánry a zájem sběratelů zpočátku spíše směřoval okrajově a náhodou. I přesto, že se sběratelé dětským folklorem zabývali spíše okrajově, jsou pro jeho znalost výsledky velice podstatné, i když se oceňovaly hodnoty výchovné (byly přínosem pro rozvoj složek osobnosti dítěte – rozum, smysl, cit, také pro rozvoj samostatnosti a individuality). První pódiové představení dětí proběhlo na Národopisné výstavě česko-slovenské, na níž byla i část výstavní plochy věnována dětskému folkloru, nazývala se České dítě a připravila ji Vlasta Pittnerová a Emanuel Kovář. Národopisci a pedagogové kladli důraz na zachování povědomí u nejmladší generace o hodnotách lidové kultury za využití konkrétních říkadel, her apod. Během celého období, tj. v 19. století a ještě v první polovině 20. století, byl dětský folklor součástí života dětí, přecházel z generace na generaci, kdy starší generace nebyla brána jen jako prarodiče a rodiče, ale patřily mezi ni i starší děti ve společnosti. První vlna folklorního hnutí spojená s dětským folklorem tedy kladla především důraz na udržování a předávání tradic, vychovávat děti v lidové kultuře i ve školách a zařazovat lidovou kulturu i do výuky. Druhá vlna folklorního hnutí spojená s dětským folklorem, která nastoupila až po roce 1950, však měla zcela nové rysy i charakter. Začaly vznikat dětské folklorní kroužky, skupiny a soubory nejen při školách, ale i mimo ni. Oblastí dětského folklorního hnutí se tedy stala mimoškolní zájmová činnost. Důležitým krokem pro dětský folklor bylo uvedení na folklorních festivalech, nejvýznamnější byl festival ve Strážnici. Teprve až v roce 1951 se ve Strážnici uskutečnil první dětský folklorní festival s názvem Vystoupení dětských souborů lidové tvořivosti – dětské hry, tance a písně, do té doby děti vystupovaly spolu s dospělými.

Stejně pak ve své knize zmiňuje Hrabalová (1959, s. 97), že zpočátku se u nás dětskému folkloru nevěnovala taková pozornost a nebyl o něj velký zájem ze strany pedagogů, ale ani

folkloristů. Při výzkumech lidových písní byly pouze okrajově zapisovány i dětské písně ke hrám, a to bez podrobnějšího zápisu tanečních kroků či popisu pohybů, ukolébavky a výjimečně i říkadla. Při výzkumech lidových tanců na Moravě a na Slovensku byly zapisovány jen hry taneční. Nejen pohybová složka, ale i složka dětské tvorby slovesné zůstala bez nějakého většího zájmu, a i přes několik archivních sbírek chybí většina dětských her, nápěvy dětských písní a popěvků. Díky tomu nově vznikající dětské soubory v té době buď napodobovaly soubor tanečních her dospělých souborů, nebo opakují pořád dokola několik nejznámějších tanečních her, které znají a umí. Kvůli tomu, že nemáme dostatek zápisů z různých folklorních oblastí, nemáme dostatek znalostí v tomto směru a nemůžeme tak v plném rozsahu využít dětský folklor na základních a v mateřských školách. I přes to však někteří tvrdí, že dětský folklor a jeho jednotlivé druhy jsou správným a vhodným výchovným prostředkem pro vývoj dětí, kdy si děti samy vytvořily a podle svých potřeb přizpůsobily jednotlivé druhy dětského folkloru, jako jsou říkadla, písně, hry či hádanky. Tyto druhy pak odpovídají jejich potřebám (pohybovým, estetickým a jiným), jejich stupni představivosti a chápavosti.

3.3.1 Dětské soubory

Součástí dětského folkloru jsou samozřejmě i dětské soubory, kdy se jejich počet za posledních několik let zvýšil.

Hned od začátku činnosti dětských folklorních skupin je provázelo několik problémů, mezi které patřilo například nedostatečný počet vzdělaných a připravených vedoucích pro práci s dětmi v oblasti folkloru, metodika, jak dětem správně folklor předat, ale i repertoár, co a jak předvést na pódiu. Dalším z problémů byl nedostatek materiálu s dětským folklorem, a tak někteří čerpali z materiálů pro dospělé a přizpůsobovali dětem. Potřeba předávání znalostí o folkloru z generace na generaci uvnitř rodiny se přesunula do nových generačních vazeb uvnitř souboru, a proto v polovině 50. let zakládají některé folklorní skupiny svoje dětské skupiny. Další dětské folklorní skupiny zakládají mladí lidé, kteří byli, nebo doposud jsou členy folklorní skupiny, mají vlastní děti, kterým chtějí předat znalosti o folkloru a zůstat tak v aktivním kontaktu. Takto vzniklé DFS jsou například Hradišťánek, Olšavěnka, Malá Jasénka, Vsačánek, Javorníček a další. Tímto se tak vytváří specifická tradice jak generační, tak i souborová ve prospěch aktivního osvojování a uchování folkloru. S narůstajícím počtem prvních členů, kteří chtějí pokračovat v souborové práci, ale není již pro ně místo v DFS, a tak vzniká folklorní skupina mladých. Presentace dětského folkloru se postupem času proměňuje, začleňují se nejen písně, tance a taneční hry, ale i slovesný

folklor a dramatické prvky, kde se ukazuje bohatství žánrů dětského folkloru. Prezentace dětského folkloru na jevišti však dosahuje uměleckého výsledku teprve ve chvíli, kdy choreograf neboli vedoucí FS zachová dětskou spontaneitu spolu s individualitou dítěte, vnímá ji a dokáže ji využít. Díky práci talentovaných a již poučených vedoucích vzniká spousta zajímavých ztvárnění jevištních pásem pro děti, které se následně zapisují do historie dětského folklorního hnutí. Proto nesmíme opomíjet nezastupitelnou roli v dětském folklorním hnutí, která náleží vedoucím či učitelům DFS (Šimša, 2006, s. 9–11).

3.3.2 Dětské kroje

Dětské kroje byly přirozeně ovlivňovány mnoha okolnostmi, kvůli kterým bylo nesrovnatelně méně variant druhů krojů dětských, než tomu bylo u krojů dospělých. Především to bylo ovlivněno tím, že děti už od mala musely pomáhat rodičům v denním provozu hospodářství, kde měly své úkoly. Většinou to byla letní pastva, kdy malé děti pásly husy, starší pak i větší zvířectvo, jako kozy a později i krávy. Zde se setkávaly děti různých věkových kategorií a byla to pro ně taková nepsaná škola života a příležitost ke společným hrám. Hra byla totiž i v této době náplní života mladých dětí, kdy si dříve děti hrály s kočárky a panenkami, koníky a vozíky, ale hrály i hry pohybové. Nesmíme si však myslet, že náplní dětství byla jen práce, ale spíše šlo o začlenění dítěte do běžné rodinné činnosti s dostatečným časem na hru a dětské radosti.

I přes to u dětí starších můžeme pozorovat kroje účelem i podobou různé, od prostého kroje na práci v domácnosti, až po kroje využívané na cestu do školy a obecně mimo dům. Nejpečlivější byly kroje dětí na nedělní, sváteční či obřadní uctění (Langhammerová, 2017, s. 20–21).

Během růstu dítěte se tedy kroje měnily, a i více přizpůsobovaly například danému pohlaví či účelu nošení kroje. Pacholátka neboli děti v batolecím věku nosily jednoduché košilky, vzadu vázané jen u krku a jinak po celé délce až dolů ke kotníkům byla rozstřižená. Dále měly v tomto věku děti čepečky, které kryly hlavičku dítěte. Postupem se dětem dávaly na košilku i jednoduché šatečky zdobené volány a šlemi, rukávky byly dlouhé a u zápěstí a krku lemované krajkou. Kolem třetího roku se však kroj postupně začal lišit u děvčat a chlapců, kdy chlapci již dostali kalhoty, a děvčatům zůstala nabíraná sukýnka, která se posunula do pasu. Dále měla děvčata měkký živůtek, košilku s nabíranými rukávy nebo malou jupku po vzoru maminky, zástěru, šátek na hlavě. Starší děti, tedy děti školního věku, již měly kroje dělené podle účelu nošení kroje. Měly kroje všední, sváteční, obřadní a tyto kroje se dále

lišily krajem či oblastí nošení. Jiné kroje byly na Slovácku, jiné zase na Chodsku apod. Různorodost krojů bylo možné pěkně vidět při Mezinárodním folklorním festivalu ve Strážnici, kam se sjížděli lidé z mnoha koutů světa předvést své tance, kroje, tradice a zvyky (Langhammerová, 2017, s. 22–37).

Motlová (2016, s. 139–140) také uvádí, že v zimě či chladném počasí byly chlapcům dávány vlněné kabátky a punčochy, popřípadě kožíšek, teplé čepice a palčáky. Chlapci po ukončení školní docházky dostávali soukenné nebo kožené kalhoty. U děvčat se oděv lišil pouze materiálem a přibyly punčochy, teplý kabátek. Do teplého počasí to tedy byl oděv z plátna, na zimu už byl oděv z vlny. Dívky také v 16. roku dostávaly na horní část těla křížem svázaný šátek neboli „vlňák“, který byl znakem dospělosti. Pro sváteční události dívky měly sváteční kroj, který byl podobný kroji ženskému, avšak byl méně zdobený a jednodušší.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 SOUBOR FOLKLORNÍCH TANCŮ PRO PŘEDŠKOLNÍ DĚTI

Hlavním cílem tohoto souboru je seznámit děti předškolního věku s folklorním tancem a jeho prvky, a proto byl vytvořen soubor zaměřený na folklorní tanec. Prostřednictvím tohoto souboru budou dětem představeny taneční prvky folklorního tance, kdy si děti udělají určitou představu o tom, co to vlastně je folklorní tanec. Každý taneční prvek, který s dětmi budeme zkoušet, bude rozdělen do osmi folklorních aktivit, kdy se každý den budeme věnovat jedné aktivitě. Každou aktivitu si nejprve představíme, poté nacvičíme, a nakonec spojíme realizaci daného tance s hudbou. Tyto folklorní tance budou samozřejmě uzpůsobeny věkové kategorii dětí, kdy v tomto věku samozřejmě děti nezvládnou složité taneční kroky, a proto tance někdy vypadají spíše jako taneční hra než jako strukturovaný tanec. Folklorní tance předškolních dětí tvoří většinou hra na tělo, nebo jednoduché taneční kroky, jako jsou krok přísunný, krok poskočný, chůze a běh. Základní folklorní kroky budou využity pro tvorbu jednotlivých tanců na vybranou lidovou píseň. Během nácviku a opakování těchto tanců si děti daný krok osvojí a naučí se jej. Tyto kroky pak dále mohou využít v dalších aktivitách. V každém tanci se opakuje co nejvíce kroků, protože u těchto kroků se je děti nenaučí za jeden nácvik a je potřeba opakování, aby si daný krok osvojily a naučily se jej.

Soubor tanců byl realizován v mateřské škole v Mikulově ve třídě, ve které autorka práce vyučovala. Při realizaci byly využity nahrávky písní, nebo na klavír doprovázela další učitelka. Celý průběh aplikace pak kolegyně pozorovala, aby jej následně mohla zhodnotit. Každý den jsme nacvičovali jeden tanec, především v čase, kdy probíhala řízená nebo spíše hlavní činnost. Během týdne byly postupně vybrány aktivity podle tématu v daný den. Před každou aktivitu byla vždy nejprve realizována motivace, tvořená dle následné aktivity. Jelikož byly tance realizovány s vlastní třídou, subjekty nácviku byly děti ve věku od tří do šesti let. Pro realizaci aktivit bylo ve třídě přítomno 18 dětí.

4.1 Charakteristika dětí

Realizace souboru činností proběhla v heterogenní třídě s dětmi od tří do šesti let, kdy kvůli absenci dětí nebyly při každé aktivitě stejné děti. Kvůli přítomnosti i těch nejmladších dětí byl každý jeden tanec uzpůsoben věkové kategorii všech dětí. Některé tance proto vypadaly prostě, avšak děti zaujaly všechny.

Jelikož jsou děti hodně aktivní a během pohybových aktivit v průběhu dne využívají i tanec či pohybovou hru, do daných aktivit se zapojovali všichni. Atmosféra během realizace hodně

záležela na aktivitě dětí, ale i na počasí daný den apod. Většinou však byla příjemná a klidná. Děti byly při nácviku tanců aktivní a snaživé.

Při realizaci souboru aktivit byl vždy počet dětí do osmnácti, nebyly však přítomny vždy stejné děti. Protože realizace probíhala v hlavní činnosti dne, zapojily se všechny děti. Vždy však měly možnost do aktivit se nezapojit a zvolit si volnou hru dle vlastního výběru.

Při různých činnostech a aktivitách jsou děti zvyklé navzájem si pomáhat a spolupracovat. Při pozorování průběhu tance bylo možné vidět dopomoc mladším dětem od starších, děti spolupracovaly a navzájem si pomáhaly.

4.2 Charakteristika souboru tanců

Tento soubor aktivit je tvořen osmi folklorními tanci vytvořenými na základě věkové kategorie a zvláštnosti dětí. Pro každou aktivitu byla vybrána jedna lidová píseň, na kterou byl vytvořen jednoduchý tanec za využití základních folklorních kroků. Všechny aktivity jsou realizovány za využití organizační formy řízené činnosti. Hlavním cílem souboru je seznámit a naučit děti základní folklorní kroky, seznámit je s lidovým tancem i lidovými písněmi. Záměrem je rovněž podporovat u dětí spolupráci při nácviku tance i při jeho realizaci.

Každá aktivita probíhala ve třech krocích, kdy nejdříve proběhla úvodní motivace, po které následoval samotný nácvik tance s názornou ukázkou všech kroků v daném tanci a na závěr jsme si zatancovali celý tanec spojený i s nahrávkou písně.

4.3 Průběh realizace

Tématem všech aktivit byl zvolen folklorní tanec, realizace pak probíhala formou řízené činnosti.

Tabulka 1: Průběh realizace

Č.	Název aktivity	Cíle	Metody	Prostředky a pomůcky
1.	Prší, prší	Podporovat u dětí rytmické cítění Naučit děti základní folklorní kroky přísunný a poskočný	Rozhovor Demonstrace Nácvik tance	Píseň a klavír, hudební nástroje (dřívka, chrastítka, igelitové sáčky)
2.	Haj husičky, ze pšenice	Naučit děti párové držení Naučit děti spojení pohybu s rytmem písně	Rozhovor Demonstrace Nácvik tance	Píseň, nahrávka, papír, psací potřeby
3.	Měla babka, čtyři jabka	Naučit děti základní folklorní krok přísunný Podporovat u dětí spolupráci ve dvojici při tanci	Rozhovor Demonstrace Nácvik tance	Píseň, nahrávka, psací potřeby, lepidlo, barevné papíry
4.	Přišlo jaro do vsi	Využít s dětmi hru na tělo Podporovat u dětí rytmické cítění	Rozhovor Demonstrace Hra na tělo	Píseň, nahrávka
5.	Cibulka	Rozvíjet u dětí paměť opakováním jmen kamarádů Naučit děti hru na tělo	Rozhovor Demonstrace Nácvik tance	Píseň, nahrávka
6.	Kalamajka	Naučit děti základní folklorní krok poskočný Podporovat u dětí rytmické cítění	Rozhovor Demonstrace Nácvik tance	Píseň, nahrávka
7.	Na Čížka	Využít s dětmi nápodobu pohybů zpívaných v písni Představit dětem lidové řemeslo	Rozhovor Demonstrace Nácvik tance	Píseň, nahrávka
8.	Černý Jan	Rozvíjet u dětí představivost při tvorbě spirály Naučit děti základní folklorní kroky	Demonstrace Pohybová hra	Píseň, klavír

4.3.1 Aktivita č. 1: Prší, prší

Tanec na tuto píseň byl sestaven z jednoduchých tanečních kroků, které by měly děti předškolního věku zvládnout zatancovat. V tomto tanci je využit především krok přísunný a poskočný.

Prší, prší, jen se leje

Nejhezčí písničky pro nejmenší dětičky

Pr-ší, pr-ší, jen se le-je, kam ko - nič-ky po-je - de-me?

Po-je - de - me na lu - ka, až ku - kač - ka za - ku - ká.

Po-je - de - me na lu - ka, až ku - kač - ka za - ku - ká.

Prší, prší, jen se leje,
kam koníčky pojedeme?
Pojedeme na luka,
až kukačka zakuká.
Pojedeme na luka,
až kukačka zakuká.

Obrázek 9 – *Prší, prší, jen se leje*

Téma: Folklorní tanec

Cíle:

- podporovat u dětí rytmické cítění;
- naučit děti základní folklorní kroky přísunný a poskočný.

Kompetence:

- dítě zvládne zahrát na hudební nástroj do rytmu písně;
- dítě zvládne zatancovat základní folklorní kroky.

Organizační forma:	řízená činnost
Metody:	rozhovor, demonstrace, nácvik tance
Počet dětí:	18
Prostředky a pomůcky:	píseň a klavír, hudební nástroje (dřívka, chrastítko, igelitové sáčky)

Postup nácviku tance:

Na začátku proběhne motivace, při které se budou děti motivovány k tanci. S dětmi si sedneme do kruhu a povíme si něco o počasí, kdy jim nejprve budou kladeny různé otázky na počasí apod. Dále bude pozornost věnována konkrétně dešti, kdy se při rozhovoru dětem rychle vybaví píseň *Prší, prší*. Nakonec byla píseň společně zazpívána za využití hudebních nástrojů (dřívka, chrastítko, igelitové sáčky, láhve s vodou) a následovalo představení jednotlivých kroků k písni, postavení dětí a nácvik daného pohybu.

S dětmi utvoříme párové taneční držení v prostoru herny tak, aby měla každá dvojice kolem sebe dostatek místa pro pohyb.

V první sloce při slovech *Prší, prší, jen se leje*, se děti drží v párovém držení bokem do „hledišť“, zatančí dva přísunné kroky směrem do „hledišť“ a dva přísunné kroky zpátky. Na slova „*kam koníčci pojedeme*“ se ve dvojicích děti zatočí dokola. V refrénu se zopakují stejné kroky jako v první sloce a na konci zadupou na místě. Druhá sloka začíná velkým kolem, kdy se děti budou pomocí poskočného kroku otáčet na jednu stranu, na další verš na druhou stranu. Následuje refrén, kdy děti budou na slova „*kukačko už nekukej*“ tleskat střídavě na jednu a druhou stranu. A v posledním verši na „*má panenka neplakej*“ se každý sám zatočí na místě s rukama v bok.

4.3.2 Aktivita č. 2: Haj husičky, ze pšenice

Tuto píseň s dětmi doplníme tancem ve dvojicích za využití přísunného kroku, který jsme se učily při první aktivitě, natáčení na strany a otočky v párech.

Haj, hu - sič - ky, ze pše - nič - ky,
haj, hu - sič - ky, ze ži - ta,
lep - ší je ta ma - lá hol - ka,
než - li je ta ve - li - ká.

Obrázek 10 – Haj, husičky, ze pšenice

Téma: Folklorní tanec

Cíle:

- naučit děti párovému držení;

- naučit děti spojení pohybu s rytmem písně.

Kompetence:

- zvládnout tanec v párovém držení;
- dokázat propojit pohyb s rytmem.

Organizační forma: řízená činnost

Metody: rozhovor, demonstrace, nácvik tance

Počet dětí: 18

Prostředky a pomůcky: píseň, nahrávka, papír, psací potřeby

Postup nácviku tance:

Na začátek celé aktivity proběhne úvodní motivace, za pomoci které bude dětem představena daná aktivita. Protože bude aplikován tanec na píseň „*Haj, husičky*“, s dětmi jsme si chvíli povídaly o husách. Dále jsme si tyto husy výtvarně vytvořily a za využití výrobků zahrály na hejno hus. Potom jsme přešly k samotnému nácviku tance.

Na začátek nácviku si děti utvoří dvojice v prostoru herny tak, aby každá dvojice měla dostatek místa pro pohyb.

Obrázek 11 *Husičky*

V první sloce na slova „*Haj husičky, do pšenice, haj husičky, ze žita*“ se drží ve dvojici a přísunným krokem se budou posouvat bokem z jedné strany na druhou (udělají čtyři kroky na jednu a čtyři kroky na druhou stranu). Na slova „*lepší je ta malá holka*“ se chytí za lokty a zatočí se na jednu stranu, a na slova „*nežli je ta veliká*“ se chytí za druhé lokty a zatočí se na stranu opačnou. Ve druhé sloce na slova „*Ta malá se sama točí*“ budou děti opakovat kroky z první sloky. Na poslední verš „*ona čeká na chasníka, až jí chasník pomůže*“ si dají ruce v bok a budou se natáčet střídavě na strany.

4.3.3 Aktivita č. 3: Mazurka

Pro tuto píseň již existuje známý tanec, ale autorka si pro tuto píseň utvořila vlastní tanec přiměřený věkové kategorii dětí a jejich dovednostem a schopnostem. Tanec bude obsahovat párové držení, přísunný krok, natáčení na strany. Tento tanec je hojně využíván mezi lidovými dětskými soubory, má jasně dané kroky a je možné jej tancovat na více písni.

Měla babka čtyři jabka

Najhezší písničky pro nejmenší dětičky

Mě - la bab - ka čty - ři jab - ka a dě - dou - šek
jen dvě. Dej mi, bab - ko, jed - no jab - ko,
bu - de - me mít stej - ně.

Měla babka čtyři jabka
a dědoušek jen dvě.
Dej mi, babko, jedno jabko,
budeme mít stejně.

Obrázek 12 – *Měla babka čtyři jabka*

Téma: Folklorní tanec

Cíle:

- naučit děti základní folklorní krok přísunný;
- podporovat u dětí spolupráci ve dvojici při tanci.

Kompetence:

- zatancovat základní folklorní krok přísunný;
- spolupracovat při realizaci tance.

Organizační forma: řízená činnost

Metody: rozhovor, demonstrace, nácvik tance

Počet dětí: 17

Prostředky a pomůcky: píseň, nahrávka, psací potřeby, lepidlo, barevné papíry

Postup nácviku tance:

Na začátek tedy proběhne úvodní motivace, která byla aplikována výtvarnou formou. S dětmi jsme si nakreslily na papír jablíčka, která si děti podle vlastní volby dotvořily. Měly na výběr barevný papír, který mohly natrhat a vylepit těmito kousky nakreslenou šablonu,

Obrázek 13 *Jablka*

nebo si jej mohly pouze vymalovat pastelkami, vodovkami apod. S hotovými výtvy si potom děti hrály na babičku a dědečka. Poté jsme přešli k samotnému nácviku tance.

Vytvoříme si tedy párové dvojice starší s mladším dítětem. Dvojice se postaví po prostoru herny s dostatečnými rozestupy, aby měly místo pro pohyb.

Při prvním verši děti stojí za sebou v párovém držení a za využití přísunného kroku se posunou dvěma kroky na jednu stranu a zpět. Dále druhý verš, kdy dvojice stojí na místě a dítě vpředu se natáčí na dítě za ním, na jednu a druhou stranu, aby se na sebe podívaly. U druhé sloky postupujeme stejně jako u sloky první.

4.3.4 Aktivita č. 4: Přišlo jaro do vsi

Přišlo jaro do vsi, kde jsi, zimo, kde jsi?

Byla zima mezi námi, ale už je za horami.

Hu, hu, hu, jaro už je tu.

Téma: Folklorní tanec

Cíle:

- využít s dětmi hru na tělo;
- podporovat u dětí rytmické cítění.

Kompetence:

- zvládnout hru na tělo;
- dokázat propojit pohyb s rytmem.

Organizační forma: řízená činnost

Metody: rozhovor, demonstrace, hra na tělo

Počet dětí: 18

Prostředky a pomůcky: píseň, nahrávka

Postup nácviku tance:

Motivace proběhla formou povídání, kdy jsme si povídaly o ročních obdobích, počasí, hrách v daných ročních obdobích apod. Po rozhovoru bylo dětem představeno říkadlo a byly dotázány, jestli vědí, proč máme říkadlo špatně. Protože jsme si na začátku řekli, jaké máme právě v tuto dobu roční období, děti vzápětí napadlo, že je říkadlo o jaru. Zkusily jsme tedy

vymyslet, jak by říkadlo mělo vypadat, aby nám pasovalo na dané roční období. Říkadlo však děti znaly, protože už jsme se jej učily, formou ozvěny jsme se však naučily novou verzi říkadla. Poté jsme jej spojily s pohybem.

Toto říkadlo spojíme s hrou na tělo a pohybem po prostoru, kdy děti stojí v kruhu a drží se za ruce. Na slova „Přišlo jaro do vsi, kde ji, zimo, kde jsi?“ půjdeme rytmicky do kruhu a zase zpět. Při slovech „byla zima mezi námi, a teď už je za horami“ budeme s dětmi střídavě tleskat a pleskat rukama o stehna. Nakonec na slova „hu, hu, hu“ děti zadupou na místě a na „jaro už je tu“ se každý sám zatočí s rukama v bok. Postupně jsme zrychlovaly tempo říkadla a snažily se, abychom stíhaly tancovat v tomto tempu i kroky.

Protože jsme tuto aktivitu realizovaly v letním ročním období, změnily jsme s dětmi slova v říkadle, aby odpovídala danému ročnímu období. Vzniklo nám tedy říkadlo:

Přišlo léto do vsi, kde jsi, jaro, kde jsi?

Bylo jaro mezi námi, ale už je za horami.

Hu, hu, hu, léto už je tu.

4.3.5 Aktivita č. 5: Cibulenka

Tanec vytvořený na tuto známou dětskou lidovou píseň bude tvořen jednoduchými základními folklorními kroky, jako je natáčení na strany, držení rukou v bok, dřepnutí.

CIB, CIB, CIBULENKA

z Bydžovska

zvesela

Cib cib ci - bu - len - ka mak mak ma - ku - len - ka

když jsem by - la ma - lič - ká cho - va - la mě ma - tič - ka

A teď už jsem ve - li - ká mu - sím cho - vat Pe - pí - ka

Obrázek 14 – *Cib, cib, cibulenka*

Téma: Folklorní tanec

Cíle:

- rozvíjet u dětí paměť opakováním jmen kamarádů;
- naučit děti hru na tělo.

Kompetence:

- zapamatovat si jména kamarádů;
- zvládnout hru na tělo.

Organizační forma: řízená činnost

Metody: rozhovor, demonstrace, nácvik tance

Počet dětí: 16

Prostředky a pomůcky: píseň, nahrávka

Postup nácviku tance:

K této písni, kterou zná většina dětí, byl vytvořen jednoduchý tanec, který zvládne dítě jakékoliv věkové kategorie. Při motivaci jsme si povídaly o maminkách a miminkách, cvičily jsme chování miminka, některé děti si našly i rekvizity k tanci. Také bylo dětem objasněno, že je tato píseň spíše pro děvčata, ale že ji může zpívat i chlapec. Píseň jsme si zazpívaly a na místo Pepíka děti navrhly i jiná chlapecká jména, především kamarádů, které znají. Poté už jsme přešly k samotnému nácviku tance.

Při tomto tanci děti tančí každý sám dostatečně od sebe, aby měl každý prostor pro tanec. Na začátku písně mají děti ruce v boku a natáčejí se na jednu a druhou stranu v rytmu písně. U druhého verše si děti dřepnou a předvádějí, jak jsou malé, do rytmu ukazují chování malého miminka. Třetí verš začíná slovy „*a teď už jsem veliká*“, a tak si stoupnou a předvedou, jak jsou velicí a zase chovají miminko.

4.3.6 Aktivita č. 6: Kalamajka

1. Ka - la - maj - ka, mik, mik, mik, o - že - nil se ko - mi - ník.

vzal si že - nu E - li - šku, v roz - tr - ha - ném ko - žíš - ku.

2. Kalamajka pěkná věc,
když je zima, šup na pec,
když je teplo, šup dolů,
kalamajku tancuju.

Obrázek 15 – Kalamajka

Téma: Folklorní tanec

Cíle:

- naučit děti základní folklorní krok poskočný;
- podporovat u dětí rytmické cítění.

Kompetence:

- zvládnout zatancovat základní folklorní krok poskočný;
- dokázat propojit pohyb s rytmem písně.

Organizační forma: řízená činnost

Metody: rozhovor, demonstrace, nácvik tance

Počet dětí: 18

Prostředky a pomůcky: píseň, nahrávka

Postup nácviku tance:

Tato píseň je pro většinu dětí známá, a tak byl vytvořen tanec podle věkové kategorie ve třídě, kde byl aplikován tak, aby to pro děti nebylo složité. Při tanci využijeme jednoduchý krok dupání, který děti zvládají. Dalším krokem byl krok poskočný, který byl pro děti hned na začátku náročný. Opakováním se jej však naučily a nepředstavoval pro ně problém. Pro nejmenší děti by byla vhodná varianta cupitání, místo kroku poskočného.

Tanec byl tedy takový, že na slova „mik, mik, mik“, „kominík“, „Elišku“, „kožíšku“ děti dupaly na místě. Na druhou sloku se chytí za ruce a poskočným krokem se budou jedním směrem posouvat po kruhu.

4.3.7 Aktivita č. 7: Na Čížka

1. Čížka, čížka, ptáčku maličký,

pověz mi čížka, jak sejou mák?

Aj tak, tak sejou mák, aj tak, tak sejou mák,

aj tak, tak sejou mák, tak sejou mák.

2. ... roste ...

3. ... kvete ...

4. ... lámou ...

5. ... melou ...

6. ... jedí ...

Téma: Folklorní tanec

Cíle:

- využít s dětmi nápodobu pohybů zpívaných v písni;
- představit dětem lidové řemeslo.

Kompetence:

- zvládnout opakování pohybu zpívaného v písni;
- seznámit se s lidovým řemeslem.

Organizační forma: řízená činnost

Metody: rozhovor, demonstrace, nácvik tance

Počet dětí: 17

Prostředky a pomůcky: píseň, nahrávka

Postup nácviku tance:

K této písni se pojí daný tanec, a protože není tak složitý, tak by ho měly zvládnout i děti předškolního věku. Tanec je takový, že děti stojí tak, aby kolem sebe měly místo. Během písničky mají děti ruce v bok a natáčí se střídavě na obě strany po celou dobu. Jen na slova

„sejou“, „roste“, „kvete“, „lámou“, „melou“, „jedí“, a následný refrén děti předvádějí danou činnost, která se zpívá ve sloce.

Motivace k tomuto tanci byla taková, že jsme si s dětmi nejprve vysvětlily jednotlivá slova v písni, protože většinu z nich neznaly. Také jim bylo vysvětleno, o čem píseň vlastně je, že se v ní zpívá o práci, kterou dříve lidi na venkově dělávali. Také byly seznámeny s několika dalšími a s tím, že práce byla pro venkovský lid těžká, a tak si ji ulehčovali písní. Potom byly názorně předvedeny jednotlivé pohyby na daná slova. Tyto pohyby pak děti opakovaly, a nakonec jsme vše propojily s hudbou. Děti většinou píseň nezpívaly a spíše se soustředily na tanec, kdy mají co předvádět.

4.3.8 Aktivita č. 8: Černý Jan

1. *Já su černý Jan, černé oči mám,
černé oči jako vrána, miluje mě každá panna,
Já su černý Jan, černé oči.*
2. *Já černá Anna, schovám se sama,
Schovám se já do malení, tam mě nikdo neuvidí,
Já černá Anna, schovám se sama.*

Téma: Folklorní tanec

Cíle:

- rozvíjet u dětí představivost při tvorbě spirály;
- naučit děti základní folklorní kroky.

Kompetence:

- vytvořit při tanci spirálovou formaci;
- zatancovat základní folklorní kroky.

Organizační forma: řízená činnost

Metody: demonstrace, pohybová hra

Počet dětí: 18

Prostředky a pomůcky: píseň, klavír

Postup nácviiku tance:

Děti jsou namotivovány na hru na hada, kdy následně vytvoříme hada. Všechny děti se chytanou za ruce jeden za druhým. Jakmile děti utvoří hada, zazpívá jim učitelka písničku, na kterou budeme tančit. S písni jim ukáže dané kroky a pohyb, který se k písni pojí. Tento tanec je samozřejmě uzpůsoben věkové kategorii dětí tak, aby to vše zvládly a bavilo je to.

Následný tanec tedy bude takový, že děti budou pomocí chůze v rytmu písni chodit dokola tak, aby zamotaly hada do pomyslného šneka či spirály. Na slova „*Já sem černý Jan*“ děti půjdou chůzí po kruhu a za posledním slovem si přidřepnou, totéž se bude opakovat na další verš „*černé oči mám*“. Následně půjdou v rytmu dále po kruhu do konce první sloky a na poslední opakování prvních dvou veršů první sloky budou opakovat jako na začátku chůzi s přidřepnutím. V druhé sloce děti budou opakovat kroky z první sloky, jen budou hada rozmotávat do původního postavení.

5 EVALUACE SOUBORU TANEČNÍCH PRVKŮ

Tento soubor folklorních tanců byl vytvořen s cílem nastínit dětem, že i folklor a folklorní tance a činnosti jsou zábavou, že to má přínos i pro vytváření fantazie a představivosti. Při tvorbě folklorní činnosti byly voleny kroky i písně s ohledem na věkovou kategorii dané třídy. I přesto se vždy volba kroků při jednotlivých tancích zcela nevydařila. Při tomto zjištění byly dané kroky zjednodušeny, někdy však bohužel byly zase moc jednoduché pro děti starší, a tak musel být celý tanec upraven tak, aby starší děti znovu zaujal. U některých tanečků bylo zjištěno, že i když byla obtížnost kroků zvolena podle věkové kategorie, přesto se dětem nedařilo je realizovat. Někdy zase naopak překvapivě děti zvládly kroky, ale tančit se jim stejně nechtělo, stačilo ale pouze změnit například rychlost písně a tančení kroků, a hned byl u nich zájem o tanec větší a větší.

5.1 Sebereflexe

Při vytváření souboru tanečních aktivit s folklorní tematikou autorka práce hodně přemýšlela nad tím, jaké písně zařadit a zda nebudou jednotlivé aktivity moc jednoduché a banální. V úvahu byla brána zejména věková kategorie dětí a jejich rozličné věkové dovednosti. Bylo poměrně náročné vymyslet tanec tak, aby zaujal všechny děti a nebyl pro starší děti moc jednoduchý, ale zároveň pro ty mladší moc složitý.

První den byla zvolena aktivita na píseň „*Prší, prší, jen se leje*“, kdy tuto píseň děti dobře znají. Motivace, která proběhla na začátku, děti namotivovala k tanci. Nejprve jsme si povídaly o počasí celkově a poté byla pozornost zaměřena přímo na déšť, kdy děti hned napadla píseň „*Prší, prší*“. Celkově se aktivita zdařila, avšak až po upravení některých detailů. Nejprve byly dětem předvedeny dané kroky, které jsme si spolu zatancovaly. Jednotlivé kroky dětem šly dobře, problém nastal tehdy, když jsme kroky spojily v jeden tanec. Kroků je pro děti v tomto tanci moc, velká kombinace kroků jim nešla, a proto ztratily zájem o tanec. Po zjištění a rady kolegyně tedy autorka vypustila některé kroky, ovšem tak, aby tanec byl pořád smysluplný. Následně jsme tedy zatancovaly upravený tanec, a jelikož se dětem kroky dařily, tanec je začal bavit a chtěly jej opakovat. Příště ovšem vhodné nespolehat na klavírní zpracování písně na místě, ale připravit si nahrávku, aby učitelka mohla s dětmi více pracovat a popřípadě pomáhat. Při první aktivitě bylo zjištěno, že je lepší méně kroků a udělat tanec zábavnější formou, aby děti zaujal a měly motivaci vůbec tancovat. Vhodné by bylo například postupně tempo zrychlovat, aby byla aktivita zábavnější, udělat demonstraci deště a jeho postupné zesilování a ustupování.

Druhý den byla dětem představena píseň „*Haj, husičky, ze pšenice*“, která byla pro většinu dětí úplně nová. Motivací byla kresba husičky, následovala hra na husy, kdy jsme dělaly zvuk husy, chůzi husy apod. Následoval tanec, kdy si děti nejprve poslechly připravenou nahrávku, aby měly představu o písni, a společně jsme se ji mohly naučit. Krok přísunný jsme si pouze zopakovaly, protože byl stejný jako při minulé aktivitě. Bylo možné vidět, že si ho děti zapamatovaly a zafixovaly, takže jim šel docela dobře. Při vytváření tohoto tance již byly odstraněny chyby, které se vyskytly při první aktivitě. Zábavnější forma tance nebyla dostačující, ale nakonec se i přes to aktivita vydařila docela dobře. Pokud by bylo v jedné části tance místo samotného točení dokola zvoleno i cupitání při točení, děti by to více bavilo. Tanec jsme tedy vyzkoušely s přidáním cupitání a hned byl zábavnější a děti zaujal natolik, že od nich bylo slyšet i pozitivní zpětnou vazbu při rozhovoru po skončení.

Třetí aktivitou byla Mazurka, na píseň „*Měla babka, čtyři jabka*“, kdy některé starší děti píseň již znaly. Při motivaci děti hned věděly, že budeme pracovat s touto písni, protože jsme si nejprve vytvořily jablíčka, se kterými jsme si hrály na babičku a dědečka. Píseň jsme si na začátek společně zazpívaly. Mazurka je samozřejmě známý tanec ve folkloru, avšak pro děti této věkové kategorie poměrně složitý. Proto byl tanec zjednodušen tak, aby jej zvládly všechny děti. Byla vynechána výměna pozice dětí v párech při druhé sloce, kdy se dítě, stojící vpředu natáčí na dítě vzadu, a poté by si měly točením vyměnit místa. Bylo by to pro děti matoucí, hlavně pro děti mladší. Problém nastal bohužel už na začátku u některých dětí, a to v držení. Všem bylo správně upraveno držení těla.

Čtvrtý den bylo využito říkadlo „*Přišlo jaro do vsi*“, které jsme se s dětmi učily před několika měsíci, avšak bez pohybu. Motivace proběhla povídáním v kruhu o ročních obdobích, kdy byly dětem kladeny různé otázky a co děti třeba napadne, když se řekne jaro nebo léto apod. Říkadlo jsme se i přes to naučily znovu formou ozvěny v rámci motivace. Jelikož realizace této aktivity probíhala v letním období, byla obměněna slova říkadla tak, aby děti nepletla a odpovídala danému ročnímu období. Tato aktivita se povedla ze všech nejvíc, protože na dětech bylo vidět, že je taneček zaujal a že byla zvolena zábavná forma provedení. Využily jsme zde hru na tělo, která děti velmi bavila a byla pro ně zvládnutelná.

Následující den byla použita známá píseň „*Cib, cib, cibulěnka*“, kdy byla zvolena odpočinková forma tance, protože převažoval počet mladších dětí. Zařazeno bylo i opakování jmen kamarádů tak, že jsme v písni zpívaly místo jména Pepík jméno jiného kamaráda ze třídy. Tato varianta byla využita z toho důvodu, že tanec je více určen pro dívky

než chlapce, tak aby tanec přijali i chlapci. Tento tanec byl pro děti opravdu jednoduchý, pro předškoláky možná až moc. I tak tancovaly všechny děti bez rozdílu.

Dále byl aplikován tanec na píseň „*Kalamajka*“, a protože původní tanec na tuto píseň se zdál pro děti složitý, byla vytvořena jednodušší verze. Bylo totiž patrné, že je pro děti krok poskočný poměrně náročný, i když je tento krok jedním ze základních ve folklorních tancích a většinou jej děti využívají i v běžném životě. Přes původní očekávání, že děti tento krok zvládnou bez problému, protože jej tančily opakovaně, měly stále potíže jej zatančit. Některé stále skákaly snožmo, jiné zvedaly jen kolena a další pouze poskakovaly po jedné noze. Proto bylo nácvičku tohoto kroku věnováno pokaždé více času, a nakonec jej děti zvládly. Proto je důležité, aby se kroky neustále opakovaly a zkoušely, protože děti se jej nenaučí hned první den. Musí jej pořad procvičovat a opakovat, aby se jej naučily a nebyl pro ně problémový.

Předposlední tanec byl na píseň „*Na Čížčka*“, která byla pro děti úplně nová, ale tanec na ni byl vlastně úplně jednoduchý. Při motivaci byla dětem vysvětlena jednotlivá slova ve slokách, na která poté budou tancovat. Nejprve jsme si tedy s dětmi píseň zazpívaly a dále jim bylo předvedeno, jak a kdy budou tancovat. Tanec byl vlastně představením toho, co se v písni zpívá. Jakmile děti pochopily, která slova mají předvádět, tanec je začal bavit a šlo jim to velmi dobře. Tato aktivita se tedy zdařila velice dobře.

Poslední den byla použita píseň a zjednodušen tanec, který jako dítě tancovala v dětském folklorním souboru autorka práce. Pro děti předškolního věku ale ani zjednodušená verze nebyla úplně lehká, a tak jsme se tanec učily po částech. Hlavním cílem bylo vytvořit hada ve spirále, a to bylo asi nejsložitější na celém tanci. Nakonec se nám to ale podařilo a výsledek byl úžasný, děti si totiž tanec opakovaly i samy ve volné hře.

Po aplikování všech připravených aktivit autorka práce analyzovala chyby, kterých se bohužel při daných tancích nevyvarovala, protože zjistila, že ne vše bylo vhodně zvoleno a s motivací dětí občas musela poradit i kolegyně. Překvapivé bylo zjištění, že i když byly zvoleny kroky a náročnost tance podle věkové kategorie skupiny dětí, některé nedokázaly jednoduchý krok provést. V budoucnu by určitě bylo dobré lépe rozložit čas tak, aby děti bylo možné více namotivovat a aplikovat tanec v jiné třídě, kde děti učitelku tolik neznají. Prováděné aktivity dopadly v souhrnu dobře, i přes zásah pozorující kolegyně. Při aplikaci nezáleží jen na dobré motivaci nebo vhodném zvolení a postavení kroků, ale také na atmosféře ve třídě či na počasí venku. Také záleží na náladě dětí, protože občas je s nimi náročnější komunikace a některá pohybová aktivita je nezaujme.

5.2 Reflexe pozorující učitelky

Většina nacvičovaných aktivit byla doprovázena s nahraným doprovodem, případně jsem kolegyni doprovázela na klavír. Většinu pohybů se děti učily nápodobou učitelky, pohyby byly jednoduché, děti je zvládaly, proto se do všech tanců aktivně zapojovaly. Některé hry byly zařazovány do tematických celků, jiné byly využity během volných režimových momentů. Dobré také bylo zvolení různorodosti motivace před následným nácvikem tance.

Při písničce „Prší, prší“ naplánovala paní učitelka mnoho pohybů v rychlém sledu za sebou. Děti pohyby nestíhaly provádět, proto byly učitelkou změněny. Také jsem navrhla změnu tempa chůze. Po úpravě děti pohyb lépe zvládaly a činnosti prováděly s nadšením a radostně.

Písničku „Haj, husičky“ děti neznaly, tančily podle nahrávky. Ve druhé části jsem navrhla změnu pohybu – místo chůze cupitání, které lépe vyhovovalo rytmu písně.

U mazurky „Měla babka“ paní učitelka vhodně vysvětlovala a upravovala držení párů a potom tanec zvládly i menší děti.

Písničku „Přišlo jaro do vsi“ děti znaly, zpěv s pohybem spojily bez problémů.

Při klasickém tanečku „Cib, cib, cibulěnka“, kterou děti znaly, obměňovala paní učitelka jména dětí – vystřídalala všechny. Tím pro děti byla hra zajímavější a hrály ji dlouho.

Hudebně-pohybovou hru „Na Čížečka“ zvládly děti bez problémů, protože jednoduše napodobovaly pohyby, o kterých se zpívalo.

Při tanci „Já su černý Jan“ nepochopily děti, jak mají provést „otočení do šneka“ ve vázaném zástupu. Paní učitelka jim to názorně ukázala tím, že je jedenkrát vedla. Potom děti vytvářely tento útvar bez problémů.

5.3 Doporučení pro praxi na základě pozorování

Při realizaci těchto činností je základní motivace, která dětem představí danou aktivitu a podpoří zapojení se do následného tance. Musíme tedy zvolit vhodnou motivaci, aby děti měly zájem se dále zapojit a spolupracovaly při nácviku tance. Je také potřeba zaměřit se na dostatečně názorné předvedení každé kroky v tanci. Na to je potřeba se zaměřit hlavně při realizaci s nejmladšími dětmi kvůli případné obtížnosti kroky. Například krok poskočný byl pro děti mladší, ale i starší docela obtížný, a proto jsme se tomuto kroku více věnovaly. Je důležité složení skupiny pro realizaci tanců, protože pokud je skupina tvořena dětmi pouze ve věku 5–6 let, je možné tanec vytvořit o něco složitější, aby se při něm děti nenudily. Při

nácviku tanců je také potřeba vytvořit příjemnou atmosféru ve třídě i aktivnost dětí. Pokud jsou děti během dne neklidné či neaktivní, je následná komunikace při nácviku složitější a děti se jen v malé míře soustředí na provedení kroků a rychleji ztrácejí zájem o tanec samotný.

Při každé aktivitě lze doporučit uzpůsobení zvolených tanečních kroků věkové kategorii skupiny dětí, jelikož starší děti zvládnou větší náročnost kroků než děti mladší. Také je vhodné zaměřit se na úvodní motivaci ke každé aktivitě, kvůli podpoření soustředěnosti dětí na tanec, ale i zájmu o realizaci tance. Při náročnějších krocích je žádoucí časté opakování pro zapamatování daných kroků. Tance lze také vytvořit různým způsobem a zvolit i jiné lidové písně.

Konkrétně k aktivitám:

Při první aktivitě po radě s kolegyní jsme změnilly a upravily některé části tance kvůli složení skupiny dětí, nejmenší děti nezvládly rychlou změnu kroků. Proto byl ve druhé sloce změněn krok poskočný na krok přísunný stejně jako ve sloce první. Bude se tedy opakovat to, co bylo v prvních dvou verších první sloky. To znamená v prvním verši písně v párovém držení přísunné kroky na jednu a následně na druhou stranu. Ve druhém verši písně se v párovém držení děti zatočí dokola. Jinak bude tanec stejný jako v původní aktivitě.

Druhá aktivita bude upravena pouze v druhé části, kdy místo pouhého točení dokola je využito cupitání pro větší atraktivnost tance. Začátek aktivity bude tedy stejný, přísunným krokem se děti posouvají na jednu stranu dvěma kroky a na druhou stranu stejně. Poté se chytanou za lokty a točí se za využití cupitání, nikoliv pouhé chůze. Druhá sloka bude vypadat na začátku stejně jako první, jen v druhé části se děti chytanou za opačné lokty a opět se pomocí cupitání točí dokola.

Aktivitu třetí zůstane stejná, protože i přes menší překážku na začátku se tanec povedl dobře. Možná při realizaci se staršími dětmi by bylo dobré vyzkoušet tanec těžší, s využitím výměny míst, kterou byla vyřazena.

Říkadlo *Přišlo jaro do vsi* lze využít s obměnou kdykoliv. Děti tato aktivita bavila tak, jak jsme ji realizovaly, a samy si tempo říkadla zrychlovaly, protože je to bavilo. Aktivitu lze ponechat tak, jak byla původně vytvořena, jelikož se zdařila dobře.

Cib, cib, cibulěnka je píseň spíše dívčí, a tak je dobré zvolit takovou formu pohybu či motivace, aby zaujala i chlapce. Určitě lze v budoucnu využít i rekvizity, jako například panenky-miminka, aby byl tanec obohacen.

Tanec na píseň *Kalamajka* je rovněž možné ponechat stejný, i přes obtížný krok poskočný. Postupným opakováním se tento krok pro děti bude zdát čím dál méně obtížný a budou jej zvládat bez problému. Bez tohoto kroku by tanec mohl být pro děti až moc jednoduchý, a tím pádem méně zajímavý.

U písni *Na Čížka* se jednalo spíše o hudebně pohybovou hru než o tanec, ale i toto je součástí folkloru, a konkrétně tato píseň se hodně využívá. Hodně záleží na věkové kategorii skupiny dětí při volbě pohybu. Pokud by bylo složení stejné jako při aplikované realizaci, tedy děti mladší s dětmi staršími, tak hudebně pohybová hra na píseň je dobrá volba. Při realizaci s dětmi staršími by to mohlo být málo, a proto bych možná bylo vhodné využít více pohybu během celé písni, namísto pouhého předvádění slov znějících v písni.

Píseň *Já su černý Jan* je málo známá, byla však vybrána, protože na ni tancovala autorka práce v dětském folklorním souboru. Tuto aktivitu by následně bylo dobré upravit tak, aby děti vytvořily dva menší hady, tím pádem by pro děti mohlo být snazší utvořit spirálu. Také by byla možnost utvořit dva kruhy, kdy by jeden byl menší a druhý větší. Menší kruh by byl uvnitř většího a děti by chodily v protisměru po kruhu. Větší kruh by šel na levou stranu a menší na pravou, poté by se jejich směr otočil.

ZÁVĚR

Bakalářská práce se zabývá folklorním tancem a jeho propojením s pohybovými aktivitami u dětí předškolního věku. Teoretická část se nejprve věnuje pohybu a jeho roli v životě předškolního dítěte. Součástí pohybu je samozřejmě i hra, na kterou je rovněž zaměřena pozornost. Hra v životě dítěte je jedním z nejdůležitějších prvků pro rozvoj a osvojování si nejen pohybových schopností a dovedností, ale je důležitá i po stránce psychických dovedností. Pomáhá dítěti v osvojování určitých základních společenských pravidel, která ve svém životě využije. Součástí první kapitoly bylo i představení pojmu hudebně pohybových činností, při kterých je využívána hudba, která je zase součástí tance. Už z názvu práce vyplývá, že se také musíme zaměřit na tanec a jeho vliv na dítě. Tomu se věnuje druhá kapitola, kde je objasněn samotný tanec jako pojem, jeho vliv na rozvoj dítěte. Další podkapitolou jsou taneční činnosti, kde jsou uvedeny i jejich přínosy pro děti předškolního věku. Kapitola se dotýká též Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní děti, kde zjišťuje, co všechno tanec a taneční činnosti v životě dítěte ovlivňují. V poslední kapitole teoretické části je představen folklor, lidové tradice, zvyky, ale hlavně dětský folklor a jeho prvky.

V praktické části bakalářské práce je prezentován zpracovaný soubor folklorních činností. Popsána je zde celková realizace tohoto souboru ve vybrané mateřské škole v Mikulově. Soubor byl vytvořen s cílem představit dětem zábavnou a zajímavou formu folklorní tance a jejich využití například v běžných hrách či činnostech. Celý soubor byl nakonec evaluován autorkou a pozorující učitelkou. Součástí evaluace bylo upravení souboru do správné podoby pro budoucí realizaci dalšími učitelkami tak, aby byl dobře a vhodně aplikovatelný při práci s dětmi jakéhokoli předškolního věku.

Jedním z přínosů bylo realizování vytvořeného souboru v mateřské škole, kdy bylo z reakce dětí a reflexe paní učitelky usouzeno, že byl soubor z větší části vytvořen vhodně a splnil nastavené cíle tohoto souboru. Velmi poučné bylo i doporučení paní učitelky, která celé realizaci přihlížela. Její rady spolu s postřehy autorky práce z pozorování byly zakomponovány do úpravy souboru a po opětovné aplikaci souboru byl výsledek mnohem lepší. Dalším přínosem bylo zpracování teoretické části, kdy si autorka ujasnila poznatky pro budoucí tvorbu případné realizace pohybového kroužku zaměřeného na folklorní tanec či přímo na vedení dětského folklorního souboru.

Na závěr celé práce bych chtěla dodat, že folklor by mohl být ve větší míře zařazován do edukačního procesu v mateřských školách. Domnívám se, že by děti měly být vzdělávány i v tradicích a kultuře daného regionu, ve kterém žijí, a k tomu nám dává folklor spoustu možností. Folklor, jak už bylo zmíněno v teoretické části bakalářské práce, přispívá u dětí předškolního věku k rozvoji v mnoha oblastech. Proto děkuji za možnost představit dětem folklor tak, jak jej vidím já, jeho přínosy a další pozitivní vlivy na jejich vývoj.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

BIBER, K., 2016. The effects of folk dance training on 5–6 years children's physical and social development. *Journal of Education and Training Studies*, 4(11), 213–226. Dostupné také online z: <https://doi.org/10.11114/jets.v4i11.1820>

DVOŘÁKOVÁ, H., 2012. *Pohybové činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe. ISBN 978-80-86307-88-6.

Hrabalová, O., 1959. K dětskému folklóru a jeho třídění. *Český Lid*, 46(3), 97–103. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/42698225>

JANEČEK, P. a D. Bittnerová, 2011. *Folklor atomového věku: kolektivně sdílené prvky expresivní kultury v soudobé české společnosti*. Praha: Národní muzeum. Dostupné také z: https://web2.mlp.cz/koweb/00/04/13/09/91/folklor_atomoveho_veku.pdf

JENČKOVÁ, E., 2005. *Hudba a pohyb ve škole* (2. vydání). Hradec Králové: Tandem. ISBN 80-903115-7-1.

JENČKOVÁ, E., 2008. *Rytmy zimy*. Hradec Králové: Tandem. ISBN 80-86901-02-5.

KUBECOVÁ, M., 2018. *Taneční činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe. ISBN 978-80-7496-386-5.

KUPCOVÁ, Z., H. NÁDVORNÍKOVÁ, V. RŮŽIČKOVÁ, E. SVOBODOVÁ, a A. VONDRUŠKOVÁ, 2016. *Činnosti ke svátkům a tradicím v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe. ISBN 978-80-7496-347-6.

LANGHAMMEROVÁ, J., 2017. *České tradice v proměnách času: kroje-zvyky-umění*. Praha: Nakladatelství lidové noviny. ISBN 978-80-7422-500-0.

MAŇÁKOVÁ, M. a A. SCHAUEROVÁ, 2015. *Regionální folklor do škol – manuál pro učitele* In: *Národní ústav lidové kultury* [online]. Dostupné z: http://www.nulk.cz/wp-content/uploads/2019/01/Tady_jsme_doma_blok_fotky_final.pdf

MAZAL, F., 2000. *Pohybové hry a hraní*. Olomouc: Hanex. ISBN 80-85783-29-0.

MOTLOVÁ, M., 2016. *Průvodce lidovou kulturou*. Praha: Universum. ISBN 978802425370.

MŠMT, 2013. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Výzkumný ústav pedagogický. Dostupné také z: http://www.nuv.cz/file/4982_1_1/

- PAVLICOVÁ, M., 2012. *Cestami lidového tance: Zdenka Jelínková a česká etnochoreologie*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 9788021060906.
- ŠIMŠA, M., 2006. *Od folkloru k folklorismu. Dětský folklor*. Dostupné z: <http://www.nulka.cz/zdroje-informaci/elektronicke-publikace-nulka/>
- ŠOTTNEROVÁ, D., 2004. *Velikonoce: původ, zvyky, hry, pohádky, návody a náměty* (Vyd. 2). Olomouc: Rubico. ISBN 80-7346-044-0.
- ŠOTTNEROVÁ, D., 2005. *Adventní čas: zvyky, obyčeje, náměty, návody, pohádky, příběhy a hry*. Olomouc: Rubico. ISBN 80-7346-050-5.
- ŠOTTNEROVÁ, D., 2005. *Zima: zvyky, obyčeje, náměty, návody, pohádky, příběhy a hry*. Rubico. ISBN 80-7346-059-9.
- ŠOTTNEROVÁ, D., 2006.. *Léto a podzim*. Olomouc: Rubico. ISBN 80-7346-066-1.
- ŠOTTNEROVÁ, D., 2007. *Jaro: zvyky, obyčeje, náměty, návody, pohádky, příběhy a hry*. Olomouc: Rubico. ISBN 978-80-7346-074-7.
- ŠOTTNEROVÁ, D., 2008. *Vánoce: původ, zvyky, koledy, hry a náměty*. Olomouc: Rubico. ISBN 978-80-7346-090-7.
- SUSU, P., 2018. 2. On the Educational Potential of Folk Dance. *Review of Artistic Education*. 15(1), 127–150. DOI:10.2478/rae-2018-0013.
- TYLLNER, L., 2010. *Tradiční hudba. Hledání kořenů*. Praha: Etnologický ústav Akademie věd ČR. ISBN 978-80-87112-43-4.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

Apod.	a podobně
Atd.	a tak dále
DFS	dětské folklorní skupiny
FS	folklorní skupiny
RVP PV	Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 – <i>Velikonoční písně</i>	24
Obrázek 2 – <i>Velikonoční písně</i>	25
Obrázek 3 – <i>Májové písně</i>	27
Obrázek 4 – <i>Adventní písně</i>	28
Obrázek 5 – <i>Vánoční písně</i>	30
Obrázek 6 – <i>Vánoční písně</i>	31
Obrázek 7 – <i>Masopustní písně</i>	33
Obrázek 8 – <i>Masopustní písně</i>	34
Obrázek 9 – <i>Prší, prší, jen se leje</i>	43
Obrázek 10 – <i>Haj, husičky, ze pšenice</i>	45
Obrázek 11 <i>Husičky</i>	46
Obrázek 12 – <i>Měla babka čtyři jabka</i>	47
Obrázek 13 – <i>Jablka</i>	48
Obrázek 14 – <i>Cib, cib, cibulenka</i>	50
Obrázek 15 – <i>Kalamajka</i>	52

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Průběh realizace.....	42
----------------------------------	----